

UNIVERZITET U SARAJEVU

FILOZOFSKI FAKULTET U SARAJEVU

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Iskustva u procjeni zrelosti djece za polazak u školu u školskoj praksi

Mentor: doc. dr. Lejla Hodžić

Studentica: Medina Halilović

Sarajevo, septembar 2018.

Sadržaj

Uvod.....	3
I Teorijski dio	4
1. Definisane ključnih pojmova.....	4
2. Zakonska regulativa upisa u prvi razred osnovne škole u Bosni i Hercegovini.....	6
3. Zrelost djeteta za osnovnu školu	10
3.1. Razvojne karakteristike i aspekti zrelosti djeteta.....	12
4. Procjena zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu.....	22
4.1. Uloga školskog pedagoga u procjeni zrelosti djece za polazak u osnovnu školu.....	23
4.2. Testiranje za procjenu zrelosti djece za polazak u osnovnu školu.....	25
5. Priprema djeteta za polazak u osnovnu školu.....	30
5.1. Roditelj kao faktor u pripremi djece za polazak u osnovnu školu	31
5.2. Škola i mogući oblici pripreme djeteta za polazak u osnovnu školu.....	33
II Metodologija istraživanja	35
III Rezultati istraživanja	42
6. Priprema za postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi.....	42
6.1. Mišljenje roditelja	43
6.2. Mišljenje pedagoga	44
7. Procjena zrelosti djeteta za polazak u školu	45
7.1. Mišljenje pedagoga	46
8. Procjena i praćenje napretka razvoja	51
8.1. Mišljenje pedagoga	52
8.2. Mišljenje nastavnika razredne nastave.....	54
9. Zaključak	58
10. Prilozi.....	60
11. Literatura	69

Uvod

Polazak djeteta u školu je jedno od važnijih životnih razdoblja, kako za dijete, tako i za njegovu obitelj, ponajprije roditelje. Dijete koje je do polaska u školu bilo u svojoj obitelji sada ulazi u veću društvenu zajednicu, školu. Mnogo više će imati obaveza, zadataka koje mora rješavati samostalno. Neka djeca će se brže prilagoditi novoj okolini, dok će druga imati poteškoće. Prije nego što dijete pođe u školu neophodno je da se procjeni njegova zrelost, spremnost za školu. Roditelji mogu potpomoći djetetu da se što lakše adaptira na novu sredinu tako što će postepeno pripremati dijete za njegovu novu obavezu. Zatim stručnjaci koji su nadležni za procjenu zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu mogu potpomoći tako što će na adekvatan način procijeniti njegovu zrelost i spremnost za školu i školske obaveze, a samim tim djetetov razvoj će teći tempom koji odgovara njegovim sposobnostim. Uloge svih stručnjaka u tom procesu su različite, te svako na svoj način primjenjuje metode i postupke za koje smatra da su kvalitetne za sam proces procjene zrelosti djece. Tokom procjene koriste se različite vrste testova kojim se ispituje djetetova spremnost za školu.

Često se dešava da se teorija i praksa razilaze, te da kao takve pokazuju različite podatke koji predstavljaju disbalans u očitavanju stvarne slike, na osnovu toga zanimalo me je kakvo je stanje u praksi. U ovom radu ću se baviti tematikom koja se odnosi na iskustva u procjeni zrelosti djece za polazak u školu u školskoj praksi. Rad se sastoji od teorijskog, metodološkog i istraživačkog dijela. U teorijskom dijelu definiramo temeljne pojmove i navodimo osnovne zakonske odredbe koje se odnose na polazak djece u školu. Razumjevanje formalnih pretpostavki za upis djece u osnovnu školu doprinijet će i shvatanju fenomena zrelosti djece za polazak u školu te značaju bavljenja ovom problemom. Nakon toga govorit ću općenito o zrelosti djece za školu, ali i o vrstama zrelosti koje trebaju biti razvijene na određenom nivou jer su neophodne za polazak i funkcioniranje djeteta u školi. Sljedeći dio se odnosi na procjenu zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, gdje će se govoriti o tome kako i na koji način se vrši procjena, ko učestvuje u tom procesu, koje su njihove uloge, te koji se testovi primjenjuju. Takođe, priprema djeteta za polazak u osnovnu školu je bitan dio ovog rada, te se na osnovu toga ispituje ko priprema dijete za polazak u školu, na koji način to vrše roditelji, a na koji način škola koja ujedno predstavlja i važan faktor socijalizacije. Naša referentna tačka će biti iskustva u procjeni zrelosti djece za plazak u osnovnu školu u školskoj praksi. U završnom dijelu rada su prikazani rezultati provedenog istraživanja.

I Teorijski dio

1. Definisanje ključnih pojmova

Zrelost ==> takvo stanje mladog bića koje mu dopušta da na osnovi razvojnog nivoa svojih fizičkih i psihičkih sposobnosti uspješno sudjeluje u organizovanom odgojno - obrazovnom radu određene škole (Kamenov, 1999). Kako bi dijete uspješno obavljalo zadatke i sve ono što se od njega očekuje bitno je da bude dovoljno zrelo za školu. Zrelost djeteta se procjenjuje kako bi se utvrdile njegove sposobnosti bitne za njegov razvoj, napredovanje, te sudjelovanje u odgojno – obrazovnom radu. Prema Hitrecu (1991) **zrelost** je rezultat procesa sazrijevanja koji je biološki uvjetovan. Ima više aspekata, pa je uobičajno govoriti o tjelesnoj, intelektualnoj i emocionalno-socijalnoj zrelosti. Direktno je povezana sa spremnošću djeteta za polazak u školu, koja je više rezultat iskustva. Kako bi se ispitalo da li je dijete zrelo za školu ispituju se aspekti zrelosti (tjelesna, intelektualna, emocionalna i socijalna), te se na osnovnu toga procjenjuje djetetova zrelost za školu. Hrnjica (1982) ističe da je **zrelost** konstrukt koji može biti shvaćen kao sintetička procjena našeg postignuća u momentu kada nas drugi, ili mi sami, vrednuju. Obično zrelost ustanovljavamo na osnovu učinka. Odnosno, ukoliko osoba naprimjer riješi neki test reći ćemo da je intelektualno zrela. Dok Furlan (1991) navodi **zrelost za školu** i ističe da za početak osnovnog školovanja zrela su sva ona djeca, bez obzira svoju dob, koja su po svojoj tjelesnoj i psihičkoj razvijenosti podjednaka sa prosječnom djecom, što su po zakonu postali školski obveznici. Da bi dijete krenulo u osnovu školu treba da ispunjava sve kriterije koji su predviđeni za upisivanje u prvi razred redovnog školovanja, uključujući hronološku dob djeteta, stepen fizičke, intelektualne, emocionalne, socijalne zrelosti. Na osnovu samo jednog kriterija se ne mogu dobiti pouzdani podaci o djetetu, te na osnovu samo jednog se ne može zaključiti da li je dijete ili nije zrelo za školu.

Spremnost djece za polazak u osnovnu školu ==> Opšta gotovost se shvata kao složena karakteristika ličnosti djeteta, u kojoj dolaze do izražaja njegove mogućnosti, potrebe i motivi, postignuti nivo psihofizičkog razvoja (tjelesnog, socioemocionalnog, kognitivnog i razvoja komunikacija i stvaralaštva), od kojih zavisi aktivno prilagođavanje djeteta novim uslovima života i rada kakvi ga čekaju u školi. Ona je jedno od najvažnijih postignuća dugotrajnog sistematskog i planskog djelovanja na razvoji i učenje predškolskog djeteta (Kamenov, E., 1999).

Procjena sposobnosti djeca za polazak u osnovnu školu ==> Procjena je metod koji se koristi za utvrđivanje nivoa razvoja djece u standardiziranom obliku, uz promjenu zvanične i nezvanične procedure. Procjenu zrelosti djece za polazak u osnovnu školu realizuju pedagozi, pedagozi-psiholozi, psiholozi, zajedno sa učiteljima (Hrasnica, N., at al., 2005). Da bi dijete krenulo u prvi razred osnovne škole bitno je da bude zrelo, odnosno da posjeduje određeni stepen zrelosti. Stoga se prije upisa u školu dijete procjenjuje kako bi se utvrdilo da li je dovoljno zrelo za pohađanje redovne škole. Procjena je postupak koji primjenjuju različiti stručnjaci iz različitih oblasti kako bi utvrdili da li su djetetove sposobnosti razvijene za polazak u školu.

Testiranje sposobnosti i osobina ličnosti ==> je podsistem procjenjivanja, pod kojim podrazumijevamo sistem postupaka kojim dobijamo sažetu i u međusobnu vezu dovedene podatke relevantne za prognozu i dijagnozu određenih vidova ponašanja i razvitka pojedinca (Ćehić, 1997). Ovo testiranje nam daje jednu cjelokupnu sliku o djetetu, njegovim sposobnostima i osobinama ličnosti koje su značajne za dalje razvijanje i napredovanje. Uključuje i testiranje djetetovog fizičkog, intelektualnog, emocionalnog i socijalnog razvoja kako bi se na osnovu dobijenih podataka utvrdilo na kojem stepenu se nalazi njegova fizička, intelektualna, emocionalna i socijalna zrelost od koje zavisi da li dje dijete zrelo za školu. Testiranje sposobnosti i osobina ličnosti ima i dijagnostičku i prognostičku vrijednost.

2. Zakonska regulativa upisa u prvi razred osnovne škole u Bosni i Hercegovini

Upis djeteta u osnovnu školu je obaveza svakog roditelja. Roditelji su dužni i obavezni da djecu upisuju u školu. Da bi dijete moglo pohađati prvi razred osnovne škole potrebno je da bude zrelo, odnosno da posjeduje određeni stupanj zrelosti koji je neophodan za polazak u školu. Dijete se upisuje u skladu sa zakonom. U sklopu zakonske regulative postoje članovi koji detaljno opisuju šta je to zakonom predviđeno, te propisani zakon predstavlja općevažeći dokument na nivou jedne države. Stoga pojedinci na koje se ti članovi odnose su dužni da se pridržavaju istog i da ga poštuju, jer u suprotnom svako ko se ne bude pridržavao toga će snostiti posljedice.

U nastavku su prikazani određeni članovi Zakona o osnovnom obrazovanju (2004) koji su povezani sa procjenom zrelosti djece za školu i upisom u prvi razred redovnog i obaveznog školovanja.

Osnovno obrazovanje u Bosni i Hercegovini je obavezno za svu djecu. Stoga roditelji su zakonom obavezivani da upisuju djecu u odgovarajuću školsku ustanovu. U Zakonu o osnovnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini (2004) se ističe da će svako dijete biti obavezno pohađati osnovnu školu do navršenih 15 godina života. Osnovno školovanje u Bosni i Hercegovini traje devet godina i ono je besplatno za svu djecu. O ovome se govori u Zakonu o osnovnom obrazovanju (2004) u članu 3. i članu 44. Član 3. "Obavezno je pohađanje redovne osnovne škole u trajanju od devet godina, i to za djecu od šest do petnaest godina starosti." Član 44. „Svako dijete ima pravo i obavezu da pohađa školu u toku perioda predviđenog za obavezno obrazovanje i Ministarstvo je obavezno da osigura da se to pravo i obaveza provede u praksi. Roditelji ili staratelji djeteta koje je uzrasta za obavezno školovanje dužni su da osiguraju da dijete bude upisano u školu, da redovno pohađa školu kao i da sarađuju sa školom. Direktor/direktorica škole pokreće postupak protiv jednog roditelja ili staratelja djeteta ako roditelji ili staratelji ne izvršavaju svoje obaveze. Djeca koja navršše petnaest godina starosti nemaju obavezu da pohađaju redovnu osnovnu školu.“

Postoje određeni kriteriji na osnovu koji se djeca upisuju u osnovnu školu. Jedan od kriterija je hronološka dob učenika, odnosno dijete se upisuje u redovnu osnovnu školu kada navršši određenu starosnu dob zakonski predviđenu za polazak u školu. U Zakonu o osnovnom obrazovanju Bosne i Hercegovine (2004) o tome se govori Članu 3. i Član 45.

U Članu 3. Zakona o osnovnom obrazovanju (2004) „Školskim obaveznikom redovne osnovne škole smatra se da dijete koje će od 1. marta tekuće godine navršiti 5 i pol godina života.“ Međutim kada se pogleda ovaj Član 3. Zakona o osnovnom obrazovanju (2004) čini se da je dobro postavljen, ali teškoće stvaraju velike individualne razlike među učenicima. Stoga hronološka dob djeteta ne može biti jedini prihvatljiv kriterij zrelosti za školu, već to može biti samo određeni procijenjeni stepen razvijenosti djeteta po različitim aspektima razvoja. Pored ovog člana u zakonu se ističe da Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo može omogućiti djetetu mlađem od utvrđene starosne dobi da pohađa osnovnu školu, ukoliko se s tim roditelji ili staratelji djeteta slažu, te ako je i s tim saglasna škola. U sljedećem članu se govori o tim zakonskim odredbama. Član 3. „Škola koja ima odgovarajuće prostorne i kadrovske uvjete može, uz prethodno odobrenje Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo, omogućiti djetetu mlađem od utvrđene starosne dobi za početak obaveznog odgoja i obrazovanja upis u školu, ako to traže roditelji ili staratelji djeteta i ako škola, nakon što razmotri preporuke relevantnih stručnjaka, bude sigurna da je to u najboljem interesu djeteta.” U redovnu osnovnu školu djeca se upisuju u aprilu i augustu mjesecu na način da nadležni organi na čijoj se teritoriji nalazi škola dostave spiskove školskih obveznika. Član 45. Zakona o osnovnom obrazovanju (2004) „Upis u redovnu osnovnu školu obavlja se u aprilu i augustu mjesecu na osnovu spiskova školskih obveznika koje školama dostavlja nadležni organ općine na čijoj teritoriji se nalazi škola. Upis u prvi razred osnovne škole čiji osnivač nije Kanton vrši se na osnovu javnog konkursa, koji se objavljuje u sredstvima javnog informiranja. Školski odbor škole iz stava 2. ovog člana utvrđuje kriterije za upis učenika/učenica u prvi razred i na prijedlog direktora/direktorice škole imenuje komisiju za upis učenika/učenica u prvi razred. S roditeljima odnosno starateljima učenika/učenica koji budu upisani u školu iz stava 2. ovog člana osnovna škola je obavezna zaključiti ugovor“

U Članu 19. Zakona o osnovnom obrazovanju (2004) „U izuzetnim okolnostima dijete može, bilo po prvom upisu ili pri prelasku iz jedne škole u drugu, pohađati osnovnu školu koja je izvan školskog područja u kojem živi, ali samo na zahtjev roditelja ili staratelja. Škola kojoj osnivač nije Kanton, upisuje školske obveznike na osnovu ugovora s roditeljima odnosno starateljima školskih obveznika neovisno o školskom području, o čemu je obavezna izvijestiti osnovnu školu sa čijeg su školskog područja upisani učenici/učenice.”

Roditelji mogu izraziti želju da njihovo dijete pohađa školu koja je izvan školskog područja u kojem živi, ali bitno je da to bude u najboljem interesu djeteta i da dijete neće imati neke negativne posljedice zbog toga. Stoga roditelji trebaju da dobro promotre situaciju da se odluče za ono što je najbolje za njihovo dijete.

Prije upisa u osnovnu školu obavezno je utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta. Psihofizičko stanje djeteta utvrđuje komisija koju čine stručni tim u sastavu liječnik, psiholog ili pedagog, defektolog i učitelj. U Zakonu o osnovnom obrazovanju (2004) Član 72. „Stručni saradnici/saradnice koji učestvuju u procjeni zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu su: pedagog, psiholog, pedagog-psiholog, bibliotekar, socijalni radnik, defektolog određenog profila, logoped i zdravstveni radnik. Broj stručnih saradnika/saradnica, profil i stručna sprema, kao i uvjeti obavljanja njihovih poslova u osnovnoj školi utvrđuju se Standardima i Normativima.“ Komisiju osnivaju općinski organ uprave nadležan za poslove školstva i općinski organ uprave nadležan za poslove zdravstva. U Zakonu o osnovnom obrazovanju (2004) Član 46. „Ocjenu sposobnosti djece pri upisu u osnovnu školu obavlja komisija sastavljena od pedagoga (pedagoga-psihologa ili psihologa) i nastavnika/nastavnice razredne nastave, uz prethodno pribavljeno ljekarsko uvjerenje nadležne zdravstvene ustanove. Ocjenu sposobnosti djece s oštećenjima sluha i govora vrši Centar za slušnu i govornu rehabilitaciju, a djece oštećenog vida Centar za slijepu i slabovidnu djecu. Na osnovu mišljenja komisije iz stava 1. ovog člana, školski obveznik se može privremeno osloboditi upisa u redovnu osnovnu školu, najdalje do navršenih sedam godina života.“

Zakon o osnovnom obrazovanju (2004) u Članu 48. govori o dužnostima škole koje treba ispuniti. Naime kada se završi upis djece u redovnu osnovnu školu potrebno je da škola dostavi izvještaj o upisu osnivaču, Ministarstvu i općini na čijem području se nalazi u određenom vremenskom periodu, te se toga strogo treba pridržavati. Član 48. „Osnovna škola obavezna je da po obavljenom upisu školskih obveznika dostavi izvještaj o upisu osnivaču, Ministarstvu i općini na čijem području se nalazi, najkasnije do 15. juna za aprilski upisni rok, a najkasnije do 31. augusta za augustovski upisni rok.“

Zakon o osnovnom obrazovanju (2004) se treba poštovati i djelovati u skladu sa njegovim odredbama. Sastoji se od brojnih članova unutar kojih su date stavke koje govore o datom članu.

Navedene su dužnosti i obaveze kojih se trebaju pridržavati škola, roditelji, učenici, stručni saradnici u sastavu: pedagog, psiholog, pedagog-psiholog, bibliotekar, socijalni radnik, defektolog određenog profila, logoped i zdravstveni radnik.

Svako od njih ima posebnu ulogu kojom može da doprinese poboljšanju cjelokupnog procesa procjene zrelosti djeteta, kako bi dijete napredovalo onim tempom koji odgovara njegovim sposobnostima, karakteristikama.

3. Zrelost djeteta za osnovnu školu

Naučnici su se posljednjih godina u niz zemalja bavili problematikom “zrelost za školu”, ali do sada nije usvojena jasna definicija, niti su pronađeni pouzdani kriterijumi za njeno utvrđivanje. Na pojam “zrelost”, odnosno na njegovu varijabilnost i mnogoznačnost utiče ne samo određeni nivo u dječijem fizičkom, psihičkom, intelektualnom i drugom razvoju, već i sposobnost zadovoljavanja zahtjeva koje škola predstavlja pred djecu. Bitno je da budu jasno određeni pojmovi “zrelost” i “gotovost” djece za školu. Prvenstveno zbog toga što nije moguće razraditi pouzdane načine za njihovo utvrđivanje ako se ne zna tačno šta treba uraditi. Zatim postavlja se pitanje razvijanja valjane strategije pripremanja djece za krupne promjene koje ih očekuju na prelazu iz predškolskog u školsko djetinjstvo.

Kamenov (1991) osvrće se na pojmovna određenja „zrelosti“. Za termin “zrelost” kaže da ima biološki prizvuk, odnosno stiče se utisak da je u razvoju određenih sposobnosti, potrebnih za uspjeh u školi, presudan biološki rast i razvoj. Međutim, činjenica je da se psihofizički i životni uzrast ne podudaraju uvijek, odnosno da između godina života i psihofizičkog razvoja mogu postojati velike razlike. Psihofizička spremnost djece za sistematsko učenje zavisi kako od bioloških, tako i od socijalnih faktora. Zrelost će zavisi o biološkom razvoju, ali i o tome koliko je okolina omogućila djetetu da ovlada potrebnim iskustvima i znanjima te kolika mu je motivacija za učenje.

Prema Furlanu (1982), definiranje zrelosti, spremnosti djeteta za polazak u školu vrlo je složeno. Zrelost za školu predstavlja optimalan stupanj razvijenosti različitih fizičkih i psihičkih funkcija djeteta koje će mu omogućiti optimalno savladavanje sadržaja. Zrelost će ovisiti o biološkom razvoju koji podrazumjeva zrelost nervnog sistema i organizma u cjelini, ali i o tome koliko je okolina omogućila djetetu da ovlada potrebnim iskustvima. Upotrebom termina zrelost stiče se utisak da je osposobljenost za određenu aktivnost rezultat samo biološkog rasta i razvoja. Kako on smatra da je za uspješno rješavanje životnih zadataka potrebno i prijašnje učenje odnosno iskustvo, predlaže još i termin pripremljenost a termin zrelost smatra valjanim samo ako mu damo šire, a ne samo biološko značenje.

Prema Smiljanić i Toličić (1976) postoje tri vrste zrelosti: tjelesna, lična i funkcionalna, koji je naš referentni okvir. Pod tjelesnom zrelosti oni podrazumijevaju zdravlje i fizičko stanje djeteta, koje treba da omogući djetetu napor odlaska i povratka u školu, zatim sjedenja u školi

i rada kod kuće. Lična zrelost podrazumijeva socijalnu i emocionalnu zrelost djeteta, a to podrazumijeva da je dijete sposobno da napusti roditeljski dom i da bude neko vrijeme odvojeno od roditelja, da uvažava autoritet učitelja, kao i uključivanje u rad sa drugom djecom, te da je sposobno da igru zamijeni učenjem. Funkcionalna zrelost se ogleda u dječijem shvatanju svijeta. Od djeteta u školi se očekuje realistično shvatanje svijeta, koje se ogleda u saznanju da ne može proizvoljno da preobražava predmete i materijale, dijete mora da bude sposobno za poštivanje pravila pri zaključivanju, da shvata kvantitativne promjene, što je važno za računске operacije, a kad se govori o aktivnosti čitanja i pisanja od djeteta se traži sposobnost analize i sinteze, odnosno raščlanjivanja cjeline na dijelove i njihovo ponovno sastavljanje i razumijevanje.

Dijete koje polazi u osnovnu školu treba da posjeduje razvijene sposobnosti koje će mu u nastavku daljeg napredovanja pomoći da rješava raznovrsne probleme i zadatke koje se pred njega postavljaju, te zbog toga neophodno je da dijete bude zrelo za školu. Zrelost djeteta za osnovnu školu predstavlja bitan segment djetetovog razvoja, jer dovoljna zrelost djeteta za školu mu omogućava lakše i brže adaptiranje na novu sredinu. To je jedan od zadataka koje dijete treba ispunjavati. Drugi zadatak djeteta za osnovnu školu je da ono mora biti fizički, psihički i intelektualno zrelo za polazak u osnovnu školu. Dijete koje nije imalo povoljne uslove da stekne osjećaj sigurnosti u prvom periodu razvoja prenosi te probleme i u novu razvojnu etapu, problemi se gomilaju i razvoj zrelosti će biti doveden u pitanje.

Postoje dokazi koji upućuju da se kod nezrele djece mogu zapaziti umjerene smetnje govora, sluha i vida. Pretpostavlja se da su one uzrok što su ta djeca plašljiva i što često ne usvajaju nastavni program, kao i to da ponavljaju razrede. Dijete koje je dovoljno zrelo za osnovnu školu će ujedno biti spremno da prihvati novu sredinu, lakše će se istoj prilagoditi, te će ostvarivati bolju komunikaciju sa drugom djecom. Takođe će pokazati i bolje rezultate tokom procesa procjene, kao i mogućnosti daljeg razvoja i napretka.

Fenomen zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu je važan dio odgojno-obrazovnog procesa te istom se treba posvećivati više pažnje i ići u smjeru njegovog poboljšanja i napredovanja. Zatim prilikom procjenjivanja zrelosti djeteta treba imati na umu da je dijete individua te da ne napreduju istim tokom. Dijete posjeduje određeni stepen zrelosti koji se razlikuje od stepena zrelosti drugog djeteta, ali djeca se pored toga razlikuju i po razvojnim karakteristikama koje su specifične za svako dijete, te zbog toga veoma je značajno da se pažnja usmjeri na sam razvoj djeteta i na aspekte zrelosti koje postoje.

Aspekti zrelosti su područija na kojima se ispituju segmenti djetetova rasta, razvoja i napredovanja važnih za polazak u školu. Svaki od tih aspekata omogućava da se dijete brže snalazi u novim situacijama i na način lakše prihvata i ispunjava obaveze koje mu se nameću.

Postoje dva aspekta "zrelosti", a to su: spremnost djeteta za školu i spremnost škole da prihvati dijete i olakša mu prelazak u novu sredinu. Jako je bitno da se dijete što prije prilagodi okolini u kojoj će boraviti više svog vremena, ali i da je prihvati na što adekvatniji način (Kamenov, 1999:68). Dijete koje je spremno za školu lakše će se adaptirati na novu sredinu, prihvatit će svoje vršnjake, obaveze koje treba ispunjavati. Svjesno je da je škola mjesto gdje će usvajati i razvijati svoja znanja, usavršavati se. Škola također može doprinijeti da se dijete osjeća ugodno, da nema otpor prema školi, ako osigura dobre uslove za rad i učenje. U njoj će dijete provoditi veći dio svog vremena. Treba da osjeća da je to mjesto gdje je sigurno, zaštićeno, da se na neki način osjeća kao u drugom domu.

3.1. Razvojne karakteristike i aspekti zrelosti djeteta

Razvojne karakteristike opisuju osnovna funkcionalna obilježja djece, lahko prepoznatljiva u njihovom ponašanju i karakteristični su za određenu razvojnu dob djeteta. Podrazumjevaju skup funkcionalnih vještina koje dijete stiče unutar određenog vremenskog okvira, odnosno specifičnih zadataka koje većina djece može savladati u određenoj dobi. Više je načina kategorizacije razvojnih karakteristika: osobne i socijalne vještine, sofisticirane (fine) motoričke vještine, jezične vještine i grube motoričke vještine. Za razliku od osobina, vještina i sposobnosti djece razvojne karakteristike su jednostavno prepoznatljive vještine uočljive u ponašanju djeteta (Hitrec, 1991).

Poznato nam je da je svako dijete individua, da je ono jedinstveno i da ne postoji druga jedinka koja mu je jednaka. Djeca se međusobno razlikuju po mnogo čemu. Različitih su interesovanja, mišljenja, ideja, drugačije shvataju i prihvataju osobe, okolinu i slično. Također, dječiji razvoj ne napreduje istim tempom, kao ni stepen njihove zrelosti. Djeca iste dobne skupine mogu da napreduju brže ili sporije od svojih vršnjaka. Dijete iste dobne skupine može da ima određene poteškoće naprimjer u tjelesnom razvoju, a da uspješno rješava zadatke koji zahtjevaju intelektualnu zrelost djeteta.

Procjena djece za polazak u školu je multidimenzionalan proces kojem podliježu različiti aspekti razvoja. Dijete koje je spremno za polazak u osnovnu školu treba da bude na određenom razvojnom stupnju i da posjeduje određeni stepen fizičke, emocionalne, intelektualne, socijalne zrelosti. Ti aspekti zrelosti omogućuju djetetu da uspješno, manje ili više, rješava zadatke, obaveze koje mu se nameću. Hitrec (1991), Hrnjica (1982), Kamenov (1999) i Berk (2008) su se bavili aspektima razvoja djeteta. Da bi se stekao potpuniji uvid u pojedine aspekte razvoja koji značajno determiniraju uspjeh djeteta u školi, ti aspekti će u narednom tekstu biti detaljno opisani i objašnjeni skupa sa teorijama koje ih objašnjavaju.

3.1.1. Fizička zrelost

Fizički zreli za školu smatra se dijete koje je zdravo i zadovoljava barem minimum standarda dogovorenih za visinu, težinu i tjelesne proporcije (Hitrec, 1991). Da bi dijete moglo poći u prvi razred osnovne škole ono mora biti fizički zdravo. Kada dijete dođe u školu očekuje ga dosta napora. Fizička zrelost podrazumijeva mogućnost djeteta da se nosi sa zahtjevima koje uključuju specifične psihofizičke napore. Tjelesna naprezanja koja se očekuju od djeteta u školi su hodanje od kuće do škole uz opterećenje od nekoliko kilograma (školska torba), zatim statični napor za vrijeme sjedenja u školi i kod kuće za vrijeme pisanja domaćih zadaća, dakle mirno sjedenje, koje baš i nije u skladu sa prirodom djeteta.

Fizička zrelost uključuje i normalno funkcioniranje osjetnih organa, dolazi i do promjena u navikama spavanja, hranjenja, te kontroli defekacije, što je izuzetno važno u higijensko-zdravstvenim navikama djeteta. Dijete je naviklo da je u pokretu, a sada se od njega očekuje da mirno sjedi u školskoj klupi. Kada dođe kući potrebno je da završi svoje školske obaveze, da uradi domaći zadatak, što opet podrazumijeva da dijete sjedi. Da bi dijete uspješno obavljalo svoje zadatke neophodno je da bude fizički zrelo. Ukoliko je dijete fizički zrelo ono neće imati poteškoća pri sjedenju, kretanju, obavljanju lične higijene, stajanju. Hitrec (1991) ističe da se pod fizičkom zrelošću se podrazumijeva također djetetov vid i sluh. Dijete koje dobro vidi i čuje će uspješnije učiti. Ukoliko dijete dobro ne vidi ili ne čuje potrebno je da nosi pomagala koja će mu pomoći da uči.

Različiti dijelovi tijela dosežu svoj zreo nivo razvoja u različito vrijeme. To vrijedi kako za veličinu proporcije, tako i za funkcije pojedinih organa. Mozak doseže konačnu veličinu između petnaeste i dvadesete godine. Kad čovjekov fizički razvoj bude završen i strukturalno i funkcionalno skloni smo da ga smatramo zrelim (Hrnjica, 1982). Ukoliko je djetetov fizički razvoj pravilan dolazi do povećane organizovanosti ponašanja, razvija se pogled na život, emocionalne reakcije su stabilnije, što je povezano sa djetetovim psihičkim razvojem. Dijete postaje svjestan sebe i okoline u kojoj se nalazi.

Fizičku zrelost određuje nadležni školski liječnik prilikom dogovorenog sistematskog pregleda. Pregledima obavezno prisustvuje roditelj ili staratelj djeteta. Na pregled je potrebno donijeti svu potrebnu dokumentaciju o djetetovom dotadašnjem liječenju, te knjižicu cijepljenja.

Za djecu za koju se ne može donijeti konačna odluka u ovom periodu, potrebno je ponoviti pregled u augustu iste godine. Ako postoje razlozi za odgodu upisa (također utvrđeni pravilnikom) najduže za jednu godinu, dijete je oslobođeno pohađanja osnovne škole te godine. Slijedeće godine ponovo pristupaju komisijskom pregledu, a ako kod njega postoje takve teškoće zbog kojih ono ne može biti uključeno u redovnu nastavu više od godinu dana, pokreće se postupak za utvrđivanje primjerenog oblika odgojnog obrazovanja, a dijete se upućuje na specijalističke preglede u odgovarajuće zdravstvene ustanove. Pregled kod liječnika uključuje: otvaranje osobnog zdravstvenog kartona, opširnu anamnezu i heteroanamnezu, kontrolu vidne oštine i kontrolu sluha, mjerenje tjelesne visine i težine, ocjena razvoja govora i eventualnih nepravilnosti, procjena razvoja grafomotorike, percepcije i psihičkog razvoja - orijentaciona procjena socijalne zrelosti, primjena testova za otkrivanje težih senzomotornih deficita, cijepljenje djeteta: protiv ospica, zaušnjaka i rubeole te difterije, tetanusa i dječje paralize (Oštarčević i dr., 2008).

3.1.2. Psihomotorni razvoj

Pod razvojem motorike mislimo na djetetovu sve veću sposobnost svrhovitog i skladnog korištenja vlastitog tijela za kretanje i baratanje predmetima. Faze tog razvoja su vidljive u usavršavanju držanja tijela (posturalne kontrole), kretanja (lokomocije) i baratanja predmetima (manipulacija) (Starc, 2004).

Do polaska u školu dijete usvaja razne psihomotorne vještine, koje se u zavisnosti od djeteta razlikuju, a te razlike zavise od tempa njihovog razvoja kao i od utjecaja okoline. U prvom razredu dijete će morati ovladati specifičnim psihomotornim vještinama, a to su čitanje i pisanje, koje su temeljne vještine za cijelo dalje školovanje.

Zbog toga je veoma važno da do tog perioda stekne dovoljno ruke i prstiju, te razvije dovoljnu senzomotornu koordinaciju (usklađivanje pokreta s osjetnim podacima). Dijete će to uspjeti uz dovoljno vježbe kroz različite aktivnosti i igre, jer pripremanje ruku za pisanje je bitnije od forsiranja djeteta da nauči pisati i čitati. Zreli, usavršeni stupanj fine motorike dijete doseže tek oko osme godine (Starc, 2004).

Razvoj motoričkih sposobnosti se kod djeteta odvija usklađeno s razvojem motoričkih područja u mozgu, zato je kod djeteta nemoguće razvijati određenu sposobnost dok nije postignut adekvatan stepen zrelosti organizma.

Starc (2004) daje bitne karakteristike u prepoznavanju motoričke zrelosti djeteta pred polazak u školu, a to su da je dijete ove dobi vrlo spretno i voli biti u pokretu, ima dobru koordinaciju pokreta i ravnotežu, povezuje hodanje i trčanje, trčanje i bacanje, skače uvis, sunožno i u dalj, penje se na drvo, povezuje trčanje i penjanje preko prepreke, baca loptu jednom rukom i gađa cilj, baca loptu u zid i hvata je, voli crtati, pisati, izrezivati, te se koristi priborom za jelo, veže mašnu i pravilno drži i sigurno barata olovkom, te uživa u aktivnostima i igrama, izrazom lica oponaša strah, veselje, žalost.

Djeca predškolske dobi imaju razvijene motoričke sposobnosti u onoj mjeri u kojoj je dovoljno da se upišu u školu i pohađaju prvi razred. Kroz različite vidove aktivnosti, igre i vježbanja motoričke sposobnosti djeteta se razvijaju i usavršavaju.

Djeca koja imaju određene poteškoće u psihomotornom razvoju mogu da se uključe u redovno školovanje, ali djetetu će biti potrebna veća pomoć druge osobe (učitelja/ice), te će se veća pažnja usmjeravati, od strane učitelja/ice, ka djetetu s nekim određenim poteškoćama u psihomotornom razvoju. Učitelj/ica, vršnjaci, razred u kojem dijete boravi mogu potpomoći da napreduje u školi i postiže dobre rezultate.

U psihomotornom razvoju djeteta u prve četiri godine dolazi do lateralizacije, tj. uspostavlja se dešnjaštvo ili lijevaštvo. Razvoj lateralizacije završava oko 6-7 godine (Hitrec, 1991).

3.1.3. Intelektualna zrelost

Intelekt kod djece se veoma brzo razvija. Od potpuno bespomoćnog novorođenčeta do 7 godina života ono razvije mnoge psihičke funkcije (Hitrec, 1991). Te psihičke funkcije mu omogućavaju, pomažu da spozna svijet, uoči veze i odnose među stvarima i pojavama koje ga okružuju, rješava probleme i prilagođava se novim i promjenjivim situacijama.

Intelektualna zrelost djeteta obuhvaća dobro razvijen govor, pažnju, pamćenje i mišljenje. Prije dolaska u školu podrazumjeva se da dijete posjeduje odgovarajuću intelektualnu zrelost (Hitrec, 1991). Posebnu pažnju treba posvetiti intelektualnoj zrelosti djece, zbog toga što će dijete u školi rješavati zadatke koji su intelektualne prirode. Intelektualno zrelo dijete će uspješnije rješavati probleme, zadatke, donosit će samostalno odluke, spremno je da pomogne drugima, komunicira sa drugima i slično. Zadaci koji se postavljaju pred dijete trebaju da budu na nivou njegove intelektualne zrelosti. Ukoliko nisu, dijete ih neće moći riješiti. Kod djeteta se može razviti osjećaj manje vrijednosti, jer taj isti zadatak njegovi drugari uspješno rješavaju. Kako se kod djeteta ne bi razvio osjećaj manje vrijednosti, poželjno bi bilo da učitelj/ica upozna svakog učenika, te na taj način uvide koje su to njegove mogućnosti, individualne sposobnosti, gdje dijete ima određene poteškoće, na šta se treba obratiti pažnja i slično.

Također trebaju da budu svjesni činjenice da sva djeca nisu ista, da se neka brže, a neka sporije razvijaju. Kod nekih intelekt može biti više, a kod nekih manje razvijen, zbog toga trebaju da se posvete svakom učeniku posebno, da koriste individualni pristup. Na taj način bolje će upoznati učenika, što će im znatno olakšati rad.

Intelektualna zrelost podrazumjeva dobro razvijen govor, koji omogućuje učeniku da se uspješno uključi u školski rad i učenje. Dijete koje je intelektualno zrelo posjeduje rječnik koji se odnosi na svakodnevne događaje, izražava se jednostavnim rečenicama, iz govora se mogu izdvojiti pojedine riječi, a u riječima uočiti pojedine glasove. Razvijenost govora povezana je sa mišljenjem. Da bi dijete moglo logički misliti mora imati određenu zalihu osnovnih pojmova o svojoj okolini. Važan uvjet dobrog percipiranja i zapamćivanja određenih sadržaja jeste mogućnost koncentracije pažnje na određeni sadržaj (Hitrec, 1991). Od djeteta se očekuje da prati i sudjeluje u nastavi, da bude motivirano. Kod djece koja polaze u prvi razred osnovne škole pažnja je kratkotrajna, te zbog toga učitelji/ice bi trebali da u toku časa organiziraju raznovrsniji nastavni sadržaj koji neće zahtijevati da djeca budu što aktivnija.

Prema uratku na nekom testu inteligencije, ispitanicima se izračunava koeficijent inteligencije, koji predstavlja mjeru intelektualnih sposobnosti, po osnovu koje se vrši dijagnoza, a potom i prognoza daljeg uspjeha, odnosno smjernice u radu sa ispitanikom. Koeficijent inteligencije dobiven testiranjem je mjera trenutnog kapaciteta pojedinca i nikako ne može biti posmatrana kao permanentna, iz razloga što je tokom životnog puta pojedinca prilično promjenljiv. Pri upisu djece u školu, većina djece se prvi puta susreće sa testiranjem. Mjera inteligencije koja se dobija ovim putem ima svoju praktičnu opravdanost, ali ne znači mjeru koja je stalna dijagnoza, koja će dijete pratiti cijeli život. Koeficijent inteligencije dobiven testiranjem djece pred polazak u školu je indikator, a ne utvrđena mjera.

3.1.4. Emocionalna zrelost

Emocije su svojevrsno „pogonsko sredstvo“ cjelokupnog, a posebnog intelektualnog razvoja. One podrazumijevaju zajedništvo djeteta s drugim osobama. Bez emocionalnog zajedništva, bez afektivne vezanosti dječji intelekt je ostao zauvijek izgubljen. Za dječje emocije obično se kaže da su labilne i spontane. Djetetov svijet i život snažno je njima prožet i upravljen. Emocije olakšavaju djetetu da prepozna sebe i svoje postojanje, dakle pomažu u razvijanju svijesti o sebi. Osjećajući svoje tijelo i svoje emocije ono počinje razlikovati sebe od drugih (Hitrec, 1991).

Emocije su bitne za djetetov društveni život. U školi je dijete izloženo sistemu vrednovanja i ocjenjivanja, pohvalama i kritikama te će morati na određeni način prihvatljivo reagirati. Pred polazak u školu bitno je da dijete ima određenu razinu tolerancije na frustraciju, što će mu omogućiti da ustraje u učenju i onda kad baš njemu nije ugodno.

Tolerancija je lična osobina djeteta, koja se odnosi na prihvatanje i uvažavanje drugačijih i drugih mišljenja, stavova i slično. U školi dijete će se susretati sa različitim profilima učenika, svojih vršnjaka, koji će imati različita interesovanja, ciljeve, ideje, koje će biti suprotne od djetetovih (Hitrec, 1991). Upravo zbog toga bitno je da se kod djeteta razvije tolerancije, kako bi moglo prihvatiti, poštovati drugo i drugačije. Za razvijanje tolerancije važno je da djeca budu u kontaktu sa svojim vršnjacima, jer na taj način uvidjet će da razlike među njima postoje, te da će im te njihove različitosti doprinijeti u bogaćenju njihove osobnosti.

Emocionalna zrelost djeteta podrazumijeva: kontrolu emocija, izvjesnu emocionalnu stabilnost, poverenje i samopouzdanje u sebe i sopstvena sigurnost, prepoznaje emocije drugih, kontrolu sopstvenih impulsa, razvijeniju volju i emocionalnu nezavisnost, karakteristične realistički strahovi (strah od mraka) i strahovi od natprirodnih bića, odsustvo separacijskog straha, visok prag tolerancije na frustracije, mogućnost da se odloži zadovoljavanje potreba, sposobnost da se dijete bori za svoje mjesto u društvu, da zna da prihvati i pohvale i kritike. Emocionalna zrelost podrazumijeva prvi korak ka socijalizaciji (Kamenov,1999).

Kamenov (1999) ističe da su emocionalno nezrele osobe često neodlučne, potrebno im je više vremena da donesu neku odluku. Također ne mogu da odlože svoje emocije, ponašaju se prema drugima onako kako se trenutno osjećaju, bez obzira kako će to utjecati na druge. Kod djece koja su emocionalno nezrela može da se javi separacijski strah, koji se odnosi na strah od odvajanja njemu bliske osobe, roditelja. Prisustvo separacijskog straha je prirodna reakcija djeteta, posebno onog djeteta koje je pretjerano emocionalno vezano za svoje roditelje.

Ukoliko dijete nije emocionalno zrelo neće biti emocionalno stabilno, motivirano za učenje, teže će podnositi školsku disciplinu, slabo će kontrolirati svoje ponašanje, što će uticati na njegovu socijalizaciju. Dijete ne treba biti pretjerano vezano za obiteljski dom, zbog toga što kad treba da pođe u školu neće htjeti da se odvoji od svojih roditelja, osjetit će njihovu neprisutnost, što će utjecati na njegovo učenje. Polaskom u školu kod djeteta se javlja strah od novog i nepoznatog, vjerovatno misli da u novom okruženju neće biti zaštićeno, sigurno kao u svojoj obitelji. Da se to ne bi dešavalo roditelji mogu da djetetu ostavljaju dovoljno slobodnog prostora u kojem će moći da na neki način razvija samostalnost, da roditelji nisu stalno uz dijete. Također, da što više pričaju o školi i djetetovim novim zadacima koji ga očekuju. Emocionalna zrelost djeteta je važna zbog toga što dijete u školi provodi veći dio vremena sa svojim vršnjacima, učiteljom/icom, veći dio vremena je odvojen od svojih roditelja i ukoliko je pretjerano emocionalno vezano separacijski strah kod djece će biti izražen. To će utjecati i na školska postignuća, ostvarivanje komunikacije i slično, dakle imat će čitav niz posljedica.

Emocionalnu zrelost možemo procijeniti preko sljedećih bitnih mjerila (Hrnjica, 1982):

- Sposobnost za podnošenje emocionalne tenzije;
- Ravnodušnost prema emocionalnim podsticajima koji izazivaju djetinjastu ili adolescentnu emocionalnost;
- Prevazilaženje adolescentne srditosti i sentimentalnosti.

Emocionalno zrela osoba će znati kako i kada da ispolji svoje emocije, neće burno reagovati, moći će razumjeti i emocije drugih. Dok emocionalno nezrela osoba će suprotno ovome djelovati. Emocionalno nezrela osoba će gubiti kontrolu čak i zbog nevažnih stvari, osjetljiva je na kritiku. U školi dijete je izloženo i pohvalama i kritikama, te će na određen način trebati prihvatljivo reagirati, zbog toga je važno utvrditi stepen emocionalne zrelosti prije početka škole.

3.1.5. Socijalna zrelost

Socijalna zrelost definira se i procjenjuje kroz adaptivna područja komunikacije, svakodnevnih vještina, socijalizacije te neprilagođenog ponašanja, koja obuhvaćaju i socijalno-emocionalno područje, kognitivne vještine i ponašanja koja su potrebna za uspješno snalaženje u socijalnim situacijama (Mamić, 2014).

Kamenov (1999) ističe da socijalna zrelost podrazumjeva: relativnu samostalnost pri zadovoljavanju svojih potreba, kulturno – higijenske navike, razvijenu svijest o sebi, poverenje u sebe i svoju okolinu, biranje omiljenog druga, poštovanja pravila igre sa vršnjacima, moć sagledavanja situacije iz ugla druge osobe, komuniciranje sa odraslima i vršnjacima, spremnost na saradnju.

Socijalna zrelost podrazumijeva da dijete ima razvijene socijalne vještine od kojih su saradnja sa drugima, stvaranje prijateljstava, iskazivanje vlastitih potreba, ali poštivanje potreba drugih, prilagođavanje na društvene obaveze i ispunjavanje istih. Potrebno je kod djece kontinuirano razvijati samopouzdanje i osjećaj vlastite vrijednosti. Važno je naučiti dijete da poštuje i tolerira različitost među djecom.

Zvonarević (1989) definiše socijalizaciju kao proces u toku kojeg individuum, interakcijom sa svojom socijalnom sredinom, usvaja znanja, vještine, navike, stavove, vrijednosti i druge spoznaje, koje su joj potrebne za uspješno funkcioniranje u sredini u kojoj živi. U procesu socijalizacije dijete usvaja onaj dio socijalnog naslijeđa koji mu je nužan za normalno funkcioniranje u njegovoj društvenoj zajednici, a glavni mehanizam koji postiže tu svrhu jeste učenje u najširem smislu riječi.

Prema Berk (2008) socijalizacija je proces kroz koji djeca usvajaju vjerovanja, vrijednosti i ponašanja koja se smatraju poželjnim i odogovarajućim u nekoj kulturi ili subkulturi. Da bi dijete bilo socijalno kompetentno, treba da se uključuje u školske aktivnosti, provodi vrijeme sa svojim vršnjacima, pozna je i razumije svoju okolinu, ima razvijene socijalne vještine, da se ponaša u skladu sa tim spoznajama. U procesu socijalizacije dijete socijalne vještine uči od modela iz svoje okoline. Ti modeli mogu biti i pozitivni i negativni, pa tako dijete može da razvija društveno prihvatljive socijalnih vještina, ali i društveno ne prihvatljive. Ako se neka djeca ponašaju na način zbog kojeg ih drugi smatraju socijalno neprikladnim ili su često u sukobu s drugima ili ne mogu sklopiti prijateljstvo to je znak da se odmah mora nešto preduzeti. U školi će dijete stjecati različita iskustva od onih iz predškolskog razdoblja. To će utjecati na njegov socijalni razvoj.

Socijalna zrelost predstavlja prilagođavanje na društvene obveze, usvajanje moralnih normi, sistem vrijednosti i ponašanja u svojoj okolini, uključuje i vještinu komunikacije i saradnje s vršnjacima, te prihvaćanje autoriteta učitelja polaskom u školu, djeca se češće povezuju sa svojim vršnjacima, imitiraju jedni druge i identificiraju se s grupom vršnjaka razvija se grupna disciplina, što znači da dijete mora naučiti poštovati norme ponašanja u grupi vršnjaka. Te se norme obično podrazumjevaju same po sebi, a dijete koje ne prihvaća ponašanja u grupi može biti izolirano u toj dobi djeca još nemaju dovoljno razvijene moralne vrijednosti i socijalne vještine, pa se može javiti neprijateljsko ponašanje i raspoloženje prema mlađima, starijima ili na neki način drukčijima od sebe. Zbog toga je kod djeteta važno razvijati samopouzdanje i osjećaj vlastite vrijednosti kao i toleranciju na različitost među djecom.

Angažovanjem u kompleksnim socijalnim aktivnostima djeca stiču i razvijaju socijalne kompetentnosti. Krnjajić (2007) ističe da socijalna kompetentnost djece na početku osnovnog školovanja značajna je zbog toga što se kod djece na kraju osnovno školskog perioda individualne kompetentnosti stabilizuju i predviđaju kasnije predviđanje u adolescenciji. Vršnjački odnosi omogućavaju djeci da ostavare uzajmano razumijevanja, steknu vještine neophodne za kasnije interpersonalno prilagođavanje.

Socijalna zrelost je posljedica socijalne interakcije. Osim bioloških faktora, na socijalni razvoj znatno utiče i okolina tako što djetetu pomaže da zadovolji specifične razvojne potrebe u pojedinim razvojnim razdobljima i uspostavi samoregulaciju (vladanje sobom) prema svojim unutarnjim razvojnim mehanizmima nadzora impulsa i odgađanja zadovoljenja.

Prema Starc (2004), dijete koje je razvilo sigurnu privrženost osjećat će sigurnost i utjehu u prisutnosti roditelja te se socijalno razvijati prema nezavisnosti i uspostavljenog povjerenja u roditelja ali i okolinu. Takvo je dijete znatizeljno, spoznajno bolje razvijeno i socijalno kompetentnije. Bolje se prilagođuje novim situacijama, surađuje s drugom djecom i rjeđe pokazuje probleme u ponašanju. Reakcija svakog djeteta zapravo kopija reakcije roditelja i uz sve namjerne postupke kojima se roditelji pri koriste dijete će najviše naučiti oponašajući roditelje i one koji ga okružuju. (Hitrec, 1991)

Dijete koje nije socijalno zrelo susretat će se sa poteškoćama u školi, teže će uspostavljati komunikaciju sa okolinom, vršnjacima. Socijalno nezrela djeca će teže rješavati zadatke koje se pred njega namću, pokazivat će otpor i neće biti spremno na saradnju sa drugima, njegove socijalne vještine neće biti razvijene te će se povlačiti u sebe, što će uticati na njegovu interakciju. Upravo iz tog razloga bitno je da se prepozna dijete koje nije socijalno zrelo, te ići prema tome da se kod djeteta postepeno i kontinuirano razvijaju socijalne vještine neophodne za funkcionisanje u društvu.

Svi navedeni aspekti zrelosti su podjednako važni, te podliježu procjeni. U nastavku, s toga govorimo o procjeni zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu.

4. Procjena zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu

Da bi dijete moglo krenuti u osnovnu školu prethodno je potrebno utvrditi njegovu zrelost, odnosno pripremljenost za školu. Pod zrelošću se podrazumjeva djetetova spremnost na svim područjima koja su bitna za početak školovanja (Hitrec, 1991). To podrazumjeva da je dijete fizički, emocionalno, socijalno, intelektualno zrelo. Utvrđivanjem zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu može znatno da utiče na djetetov dalji razvoj.

Prije upisa u prvi razred osnovne škole važno je da se ispune svi kriteriji koji su pokazatelji da li je dijete spremno, odnosno zrelo za polazak u školu ili nije. Prvi kriterij koji dijete mora ispuniti jeste njegova dob, odnosno dijete se upisuje u redovnu školu tek onda kada navrší određenu starosnu dob zakonski predviđenu za polazak u školu. Kada se ispuni taj kriterij, bitno je pripremiti dijete za ono što se očekuje od njega, objasniti mu postupak procjene zrelosti, upoznati ga sa tim procesom kako dijete ne bi pokazivalo neki otpor prema tome.

Termine dolaska je potrebno dogovoriti a obavijest o rasporedu utvrđivanja djetetove spremnosti često se može naći na oglasnim pločama odgojno - obrazovnih i zdravstvenih ustanova te mrežnih stranica (Oštarčević i dr., 2008). Obavijesti o terminima procjene zrelosti djeteta su dostupne i svako kome su potrebne te informacije može da se na vrijeme informiše o tome. Bitno je da se ti termini poštuju i da se dolazi u dogovoreno vrijeme kako bi cjelokupan postupak procjene zrelosti išao svojim tokom. U periodu koji je planiran za postupak procjenjivanja zrelosti djeteta započinje se sa utvrđivanjem sposobnosti djeteta koje su značajne za njegov dalji razvoj. Utvrđuju se psihofizičke sposobnosti koje su bitne za njegovo napredovanje. Procjenu zrelosti djece za polazak u školu, prema Zakonu o osnovnom obrazovanju Bosne i Hercegovine (2004), obavlja stručni tim sačinjen od pedagoga, pedagoga-psihologa, psihologa, nastavnika/nastavnice razredne nastave i ljekara. Ovaj sastav nije jednak u svakoj školi, te većinu posla obavlja pedagog. Navedeni stručni tim sačinjava komisiju koja treba procijeniti djetetove sposobnosti, mogućnosti, stepen zrelosti, nivo predznanja neophodnog za polazak djeteta u školi.

Oštarčević (2008) ističe da dijete prvo treba ići kod liječnika kako bi obavio sistematski pregled, te na taj način će se utvrditi tjelesna zrelost djeteta. Nakon toga liječnik će izdati potvrdu i sve ostale neophodne dokumente (rodni list ili potvrda iz državne matice rođenih), te će dijete s tim doći u školu kojoj pripada prema adresi prebivališta. Nakon što liječnik da svoje mišljenje i procijeni djetetovu tjelesnu zrelost, dalji zadatak preuzima stručni školski tim.

Kroz razgovor s djecom i njihovim roditeljima, školski stručni tim će dobiti sve značajne informacije o djetetu. Od izuzetnog značaja je uloga pedagoga koji obavlja većinu posla, te zbog toga se u nastavku rada o tome govori.

U procesu procjene zrelosti djeteta za polazak u školu učestvuju roditelji. Oštarčević (2008) navodi da se roditeljima daje Upitnik za roditelje, te anketni upitnici koji će školi omogućiti bolju organizaciju predstojeće školske godine. To su naprimjer izvannastavne aktivnosti, osnovne informacije o školi. Roditelji i škola predstavljaju važne faktore pripreme djeteta. U nastavku se govori o tim ključnim i neizostavnim faktorima.

4.1. Uloga školskog pedagoga u procjeni zrelosti djece za polazak u osnovnu školu

Uloga pedagoga u odgojno - obrazovnom procesu je veoma značajna i predstavlja veoma važan faktor za napredovanje i razvoj sudionika u tom procesu. Poštujući procesno-dinamički i kompleksno - integracijski pristup određenju uloge i razvojne djelatnosti školskog pedagoga, ono uključuje neposredno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu, upis djece i učenika i formiranje odgojnih skupina ili razrednih odjela, uvođenje novih programa i inovacija, praćenje i izvođenje odgojno-obrazovnog procesa , rad s djecom sa posebnim potrebama, savjetodavni rad sa subjektima života i rada vrtića,škole i doma, profesionalnu orijentaciju i zdravstvenu te socijalnu zaštitu učenika (Mušanović, M., Staničić, S. i dr., 2002).

Uloga školskog pedagoga u procjeni zrelosti djece za polazak u školu je višestruka te važno je da primjenjuje adekvatne metode i postupke koji će biti mjerodavni za postupak procjene zrelosti djeteta. Pedagog sačinjava temelj na osnovu kojeg se vrši procjena i dalji razvoj djeteta. Glavni cilj pedagoga u procjeni zrelosti jeste da provodi i poštuje određeni Zakon o upisu djeteta u školu, odnosno da učestvuje u radu sa stručnim timom za upis djece u prvi razred i da organizira sve administrativne pripreme neophodne za procjenu, počevši od obavezne dokumentacije koja je neophodna za upis, izvod iz matične knjige rođenih, ljeakarsko uvjerenje izdato od strane zdravstvene ustanove.

Na samom početku pedagog treba ostvariti određene preduvjete za procjenjivanje zrelosti djeteta. To će uraditi tako što će se povezati sa određenim predškolskim ustanovama koje su u blizini škole. U saradnji s njima organizirat će praćenje djeteta od pete do sedme godine. Rezultate će uključiti u ocjenu zrelosti djeteta koja se dobije ispitivanjem u školi (Jurić, 1977).

Nakon prikupljenih podataka o svakom djetetu koje se upisuje u prvi razred, pedagog realizira pripreme za polazak djece u osnovnu školu. Pripreme se sastoje od toga da on priprema testove koji će se koristiti u procjeni djeteta, da razgovara i konsultuje se sa stručnim timom, kojeg čine psiholog i učiteljice.

Takođe, pedagog zajedno sa stručnim timom provodi i realizira proces procjene djeteta za polazak u osnovnu školu i taj proces počinje od razgovara sa djetetom. Stručni tim procjenjuje zrelost djeteta za polazak u prvi razred, te u intervju pedagog djetetu postavlja niz standardiziranih zadataka primjerenih tom uzrastu, u kojima on treba postići validne rezultate za hronološku dob od 5.5 do 6 godina. Nakon što se testiranje obavi pedagog analizira i razgovara sa stručnim timom o provedenom testiranju učenika i rezultatima dobivenim tokom procjene. Ukoliko nije potrebna pomoć psihologa ili liječnika, pedagog će sam obaviti veći dio mjerenja, te procijeniti i interpretirati rezultate u saradnji s iskusnim nastavnicima.

Prilikom ispitivanja zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, moguća su dva pristupa: obuhvat sve djece ispitivanjem prilikom upisa i primjena cjelokupnog postojećeg instrumentarija i orijentacijsko ispitivanje zrelosti djeteta, izdvajanje djece kod koje su uočene neke smetnje radi daljnje stručne obrade (Jurić, 1977).

U školi se više primjenjuje drugi pristup, smatra se da je učinkovitiji. Djeca kod koje su na vrijeme uočene određene smetnje, moći će da se uključe u redovno školovanje. Te smetnje će ili biti u potpunosti otklonjene ili smanjen njihov efekat.

U tom procesu u kojem se procijenila zrelost djeteta za polazak u školu, pedagog zajedno sa stručnim timom vrši programiranje odgojnih i obrazovnih postupaka sa djecom koja imaju teškoće u razvoju i koja su to testiranjem pokazala. Takođe, jedna od uloga pedagoga jeste i opservacija učenika prvog razreda.

Prilikom utvrđivanja djetetova psihofizičkog stanja i njegove spremnosti za školu, stručni tim koje uz pedagoga čine liječnik školske medicine, psiholog, edukacijsko-rehabilitacijski stručnjak i učitelj mogu uočiti da dijete ima određene teškoće.

Stručni tim može predložiti provođenje dodatnih specijalističkih pregleda, a puno je češća situacija u kojoj će tim stručnjaka predložiti provođenje postupka pedagoške opservacije. Provođenje se u slučajevima kada djetetove teškoće nisu uočene prije dolaska u školu za utvrđivanje psihofizičkog stanja (Zrili, 2012).

Iz navedenih konstatacija zaključujemo da proces procjene zrelosti predstavlja složen proces u kojem učestvuje stručni tim a najvažniju ulogu u tome ima pedagog, koji organizira sve pripreme, sprovodi testiranje, analizira podatke, donosi zaključke, planira odgojno – obrazovni rad sa djecom koja imaju teškoće u razvoju i obavlja proces dalje opservacije djeteta. Pedagog je osoba koja svojim trudom, radom i zalaganjem unapređuje proces procjene zrelosti i od njegovog angažmana i sudjelovanja u tom procesu zavisi i cjelokupni ishod.

Ukoliko nije potrebna pomoć psihologa ili liječnika, pedagog će sam obaviti veći dio mjerenja, te procijeniti i interpretirati rezultate u saradnji s iskusnim nastavnicima. Kako bi pedagog utvrdio da li je dijete zrelo za osnovnu školu korist će raznovrsne testove koji su namjenjeni za procjenu zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, te se o tim testovima govori u nastavku.

4.2. Testiranje za procjenu zrelosti djece za polazak u osnovnu školu

Testiranje djece za upis u prvi razred je dio procedure koja se primjenjuje prilikom upisa u osnovne škole. Sastoji se od razgovora sa stručnim timom, najčešće sa pedagogom, čiji je zadatak da procijeni djetetovu fizičku, intelektualnu, emocionalnu i socijalnu zrelost. Postupak testiranja je značajan proces za svako pojedino dijete, u kojem se na osnovu testova procjenjuje zrelost djeteta i njegove sposobnosti za dalji razvoj i napredak. Oštarčević (2008) ističe da će dijete nakon razgovora, najčešće sa pedagogom i učiteljem, te rješavanja niza kratkih testova na temelju mišljenja članova komisije dobiti prijedlog prema kojem se: dijete upisuje u prvi razred prema redovitom programu osnovnog školovanja, oslobađa u prvi razred u tekućoj školskoj godini s obzirom da su ispunjeni uvjeti Pravilnika, dijete upućuje na postupak određivanja primjerenog oblika školovanja i upisuje u osnovnu školu u redoviti program školovanja uz program opservacije. S mišljenjem o utvrđenom psihofizičkom stanju djeteta potrebno je doći na upis koji se provodi krajem maja i početkom juna.

Osnovna svrha testiranja pred polazak u školu jeste dijagnoza i prognoza. Prema Bracken (2004) svrha testiranja pred polazak u školu je: screening, dijagnoza, određivanje intervenirajućih mjera i evaluacija programa. Screening – uključuje evaluaciju velikog broja djece brzim i jeftinim pregledom u svrhu identifikacije onih koji zahtijevaju daljnju dijagnostičku procjenu. Dijagnoza – obično uključuju period praćenja evaluacije djece koja potencijalno imaju problem, koji je otkriven u screening fazi. Određivanje intervenirajućih mjera – nakon dijagnoze određuju se mjere pomoći djetetu, otklanjaju se eventualni uzroci zastoja i nastoji pomoći djetetu. Evaluacija programa – proces kojim se evaluira kvalitet programa, bilo škole, bilo mjera pomoći. Primarni fokus ovih evaluacija jeste otkriti koji specifični koraci posebno doprinose efektivnosti programakao identifikacija elemenata koje treba modifikovati.

Ćehić, 1997. godine izdaje priručnik pod nazivom “Indikatori zrelosti djece za polazak u školu”, u kojem je opisana cijela baterija testova koji mjere različite aspekte zrelosti djeteta, uključujući fizičku, intelektualnu, emocionalnu i socijalnu zrelost. Ova baterija je izuzetno obimna (13 subtestova), sastoji se od po nekoliko testova za individualnu, odnosno grupnu primjenu.

Ćehić (1992) ističe da testovi mogu da budu individualni i grupni. Navodi se da je potrebno kombinovati postupke, tako da u individualnom ispitivanju treba dati testove sa složenijim upustvima i potrebnom većom kontrolom u toku rada. Individualnim kontaktom saznajemo o osobinama ponašanja i snalaženja kada je dijete samo sa ispitivačem (pedagogom). Međutim, grupnim ispitivanjem možemo saznati nešto više o socijalnom ponašanju djeteta u grupi. Kako se dijete ophodi prema svojim vršnjacima, kakav je njihov odnos, kako funkcioniraju u jednoj grupi.

Testiranje zrelosti djece za polazak u osnovnu školu započinje individualno. Na taj način pedagog dobija konkretniju procjenu zrelosti djeteta. Individualni testovi će vjerovatno pokazivati bolje rezultate, procjena zrelosti djeteta za školu će biti učinkovitije, a biće potrebno manje vremena nego kod grupnog testiranja. Pedagog će se moći u cjelosti posvetiti djetetu i njegovoj procjeni. Dijete se, ukoliko je to moguće, testira bez pristanka roditelja. Međutim, ako će odvajanje od roditelja imati negativan učinak i uticati na krajnji ishod, roditelji će svakako biti prisutni.

Ćehić (1992) ističe da je u cilju primjene individualnih testova veoma je važno voditi računa o redosljedu primjene, upustvu za rad, načinu ocjenjivanja i određivanja kategorije rezultata. Testovi ne započinju istog momenta kada dijete dođe kod pedagoga. Na početku je potrebno razgovarati s djetetom, taj razgovor treba da bude motivirajući za dijete, te se spontano prelazi na testiranje. Ćehić (1992) navodi sljedeće testove koji se primjenjuju individualno: upoređivanje znakova, neposredno pamćenje slika, pamćenje riječi, lavirint, test šifre, porodičnih odnosa i rječnika.

Nakon što pedagog primjeni nekoliko individualnih testova na grupu do 6 učenika ili manje (zavisno koliko ih je tog dana pozvano), djeca prelaze u učionicu, gdje se primjeni jedan, dva ili više grupnih testova (zavisno od dužine trajanja). Prema Ćehiću (1992) grupni testovi, koji mogu ujedno biti pogodni i za individualno testiranje su: grafički test perceptivne organizacije, crtanje optičkih oblika po uzoru, te test inteligancije na osnovu crteža ljudske figure.

Kada se završi grupno testiranje djece vrši se ocjenjivanje, bodovanje, utvrđivanje kategorija zrelosti i unošenje rezultata u Šablon indikatora zrelosti. U Šablon indikatora zrelosti određen je prostor za kategorije za sve testove (o testovima će biti govora u nastavku rada), a rezultati će biti unošeni na odgovarajuće mjesto samo za one testove koji su primjenjeni. Testiranje se obavlja od 9 do 13 sati (Ćehić, 1992).

U našim školama se najviše koriste indikatori koje je razvio Ćehić 1997. na osnovu kojih se procjenjuje zrelost djeteta za polazak u osnovnu školu. Neki od tih testova koji su relevantni za naše istraživanje su: crtež čovjeka, test perceptivne organizacije, lavirint, te progresivne matrice u boji. Ovi testovi su u nastavku detaljnije objašnjeni.

Grafičkim testom perceptivne organizacije ispitujemo perceptivno - motoričku organizaciju, odnosno vizuelnu percepciju, organizaciju prostora, sposobnost grafičkog predstavljanja i manuelne spretnosti. Test se pokazao kao dobro sredstvo za otkrivanje teškoća u početnom učenju u školi. Crtanje optičkih oblika po uzoru zahtjeva sposobnost koncentracije, koordinaciju oka i fine motorike, zahvatanje skupova i brojanje. U velikoj mjeri zahvata onu prirodu mentalnih sposobnosti koje su važne za uspjeh u školu. Test inteligancije na osnovu *crteža ljudske figure* daje podatke o pedagoškom nivou porodice, odnosno o nivou pedagoškog uticaja na dijete – crteži slabi i neprimjereni uzrastu, slabi i neprimjereni crteži čovjeka može da inicira i na mentalni niži nivo, te kroz crtež djeteta projektuje neke svoje osobine ličnosti (Ćehić, 1992).

Jedan od poznatijih i priznatijih testova za ispitivanje inteligencije je *Ravenove progresivne matrice*. Uključuju mjerenje edukativne, neverbalne sposobnosti, odnosno, sposobnosti razumijevanja kompleksnih situacija, sposobnosti pronalaženja značenja u događajima, sposobnosti percepcije i mišljenja. To je neverbalni test inteligencije koji postoji u različitim oblicima: i to kao progresivne matrice u boji, namijenjene djeci, zatim standardne progresivne matrice i progresivne matrice za nadarene. Goodenoughov test crteža čovjeka je instrument pomoću kojega se na osnovu crteža ljudske figure procjenjuje stepen mentalnog razvoja djece. Ekonomičan je jer se njime može istovremeno ispitati veći broj djece, a i u smislu da zahtijeva upotrebu samo papira i olovke, zatim korektura i vrednovanje ne iziskuju prevelik napor od ocjenjivača (Ćehić, 1997). Ovim testovima se mjeri stepen intelektualne zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu koja je od izuzetnog značaja za dalje napredovanje djeteta. Za potrebe procjene zrelosti djeteta za polazak u školu se primjenjuju različiti testovi koji su adekvatni pokazatelji stepena razvoja djetetove zrelosti.

Lavirint je test kojim se ispituju vizuelno - motorne sposobnosti, brzina u radu, te snalaženje u prostoru, test šifre predstavlja test kojim dobijamo više podataka o kognitivnim i konativnim karakteristikama djeteta. Ovo je dijelom test opšte sposobnosti, grafomotorne sposobnosti, brzine i tačnosti, koncentracije i pomjeranja pažnje, snalaženja u prostoru.

Testovi imaju kako svoje prednosti tako i nedostatke. Prednosti testova su u tome što neki testovi ne zahtijevaju da ih djeca rješavaju za određeni vremenski period, dakle vrijeme nije ograničeno. Testovi koji nisu vremenski ograničeni omogućavaju djetetu da ih rješava tempom koji odgovara njegovim sposobnostima jer ne moraju požurivati sa svojim odgovorima kako bi stigla na vrijeme ispuniti test. To će vjerovatno otkloniti anksioznost kod djece. Zatim, testovi daju veliki broj podataka o djetetu, njegovom položaju u porodici, porodičnim odnosima, dobija se cjelovitija slika o djetetu i njegovoj porodici. Prilikom testiranje djeteta za polazak u osnovnu školu može se doći do velikog broja informacija o djetetu, njegovim sposobnostima, mogućnostima, osobinama. Na osnovu testiranja će se utvrditi da li je dijete zrelo za polazak u školu procjenjujući njegovu fizičku, intelektualnu, emocionalnu i socijalnu zrelost.

Kroz kontakt sa djetetom moguće je uvidjeti i specifičnosti pojedinog djeteta, ne samo odrediti stupanj njegova razvoja prema važećim standardima i normama, nego ukazati i na pojavu eventualne nadarenosti, kreativnosti, ali i eventualnih problema u ponašanju. Ti podaci će biti od izuzetnog značaja za dalji postupak sa djetetom jer omogućava individualni

pristup djetetu, a kasniju i individualizaciju nastavnog procesa. Neki od nedostataka testova su u tome što su vremenski ograničeni, zatim neki od njih nisu prilagođeni djetetovim sposobnostima i mogućnostima, ne pokazuju stvarnu sliku djetetova razvoja i napredovanja, neke je potrebno mijenjati u skladu sa savremenim tokovima. Međutim, u svakom slučaju najbolje je kombinovati sa ostalim tehnikama koje se primjenjuju za procjenu zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu.

Procjena zrelosti djeteta za polazak u školu je neophodna kako bi dijete moglo krenuti u prvi razred jer se na taj način ispituje njegova spremnost za školu i školske obaveze. Nakon ovog postupka prelazi se na postupak pripreme djeteta, o čemu ćemo govoriti u nastavku rada.

5. Priprema djeteta za polazak u osnovnu školu

Početak pripreme sa djecom koja pođu u prvi razred osnovne škole ne može se zamisliti bez pripreme njihovih roditelja. Obaveza pedagoga jeste da informiše roditelje o kakvoj procjeni zrelosti se radi. Prvenstveno roditelji moraju da budu svjesni da će se na početku školovanja njihovo dijete testirati, kao i sva ostala djeca, te da će na osnovu toga procijeniti da li je dijete spremno za školu ili ne. Roditeljima treba napomenuti da za testiranje nije potrebna nikakva specifična priprema, jer se može desiti da na taj način roditelji djeci stvore veći strah, te da taj test nije nikakva provjera znanja iz nekog predmeta. Djeci najviše mogu pomoći ukoliko im objasne testiranje kao razgovor, te da to nije nešto čega se trebaju plašiti i da će sva djeca razgovarati sa pedagogom. Ukoliko djetetove sposobnosti odstupaju od ostale djece treba upozoriti roditelje, nikako suprotno. Škola kao odgojno - obrazovna ustanova organizira pripreme i aktivnosti koje omogućuju djetetu upis u prvi razred. Cilj priprema i aktivnosti jeste da se procijeni zrelost djeteta za polazak u školu. Pripreme i aktivnosti organizira pedagog i stručni tim škole. Pedagog prikuplja određenu dokumentaciju neophodnu za proces procjene, a to je da posjeduje djetetov izvod iz knjige rođenih, ljekarsko uvjerenje izdato od strane zdravstvene ustanove. Stručni tim i škola saraduju sa vrtićem kojeg je dijete pohađalo, te se na taj način u vrtićima provodi program predškole za onu djecu koja nisu pohađala vrtić. U skladu sa tim godinu dana prije polaska u osnovnu školu provodi se organizirana priprema djece u sklopu predškole, koju organizira pedagog i stručni tim.

Furlan (1985) smatra da se pripremanje djece za školu najbolje ostvaruje u sustavnom predškolskom odgoju tj. dječjim vrtićima i predškolama, jer u njima djeca razvijaju sve one psihičke funkcije koje su djeci potrebne za njihovo uspješno školovanje kao što su govor, pažnja, mišljenje itd. U ustanovama predškolskog odgoja djeca se i uspješno socijaliziraju što je također bitan uvjet uspješnog početka školovanja.

Takođe, pedagog u pripremi djece za polazak u školu ispituje spremnost djeteta za polazak u školu, tako što kroz razgovor sa djetetom i testovima spremnosti pokušava da dobije određene podatke neophodne za procjenu. Sa djetetom se obavlja i komisijski pregled u kojem učestvuje stručni tim, koji procjenjuje zrelost djeteta za polazak u školu, a to je emocionalna, socijalna, fizička, intelektualna zrelost.

Rezultati su često bolji ili lošiji od prosjeka. Ako su bolji, dijete će vjerojatnije lakše pratiti program prvog razreda i sudjelovati u životu i radu škole, a ako su slabiji, što ustanovljuje komisija (školski liječnik, pedagog, psiholog, logoped), dijete se prati tri mjeseca kako bi se mogla donijeti pravilna prosudba o njegovim mogućnostima (Hitrec, 1991).

Pedagog u pripremi djeteta za polazak u školu odabire testove koji su neophodni za procjenu i od kojih zavisi da li će dijete pokazati dovoljan stepen razvoja zrelosti i mogućnosti daljeg razvoja, upisa u prvi razred i školovanja.

5.1. Roditelj kao faktor u pripremi djece za polazak u osnovnu školu

Porodica je prvi nukleus društva, kolijevka u kojoj se godinama razvija dijete. Roditelji su odgovorni i obavezni da osiguraju valjanu osnovu za razvoj svoga djeteta. Oni usmjeravaju i odgajaju dijete od njegova rođenja. Prve ocjene dječjeg napretka daju se u krugu porodice. Prije upisa u osnovnu školu pred roditelje se isprepliću mnoga pitanja. Često se preispitivaju da li su djetetu pružili sretno i radosno djetinjstvo, da li je njihovo dijete spremno za polazak u prvi razred osnovne škole, da li će dijete prihvatiti školu, školske obaveze, kakav će mu biti učitelj/ica, hoće li imati razumjevanja i slično. Mnogo je pitanja koja se postavljaju pred same roditelje, na koja možda i nemaju odgovore.

Roditelji se razlikuju ne samo po kvalifikacijama obrazovanja, starosti ili organizaciji svakodnevnog života, već se razlikuju po svojim stavovima prema djetetu i zahtjevima koji se pred njega stavljaju u njegovom odgoju i obrazovanju kao i po svom odgojnom stilu. U pripremi djeteta polazak u osnovnu školu važno je individualno pristupati, ali zaviti i od odgojnih stilova. Pašalić Kreso (2012) navodi tri roditeljska stila: autoritarni, autoritativni i permisivni¹.

---

¹ Autoritarni roditelj – vrlo restriktivno roditeljstvo; gdje u obitelji odrasli uspostavljaju mnogo pravila, očekuju striktno pokoravanje, rijetko ili nikad ne objašnjavaju djetetu zašto je neophodno prihvatiti sva pravila koja oni nametnu i često su povezani sa kaznama da bi se postiglo pokoravanje. Autoritarni roditelj nije osjetljiv prema dječjem suprotnom mišljenju i očekuje da dijete prihvati njegove naredbe kao zakon i da poštuje njegov autoritet. Autoritativni roditelj - primjenjuje mnogo fleksibilniji roditeljski stil u kojem odrasli ostavljaju djeci značajnu slobodu, ali pažljivo iznose razloge zbog kojih postavljaju pravila da bi bili sigurni da ih djeca mogu da slijede. Autoritativni roditelji su roditelji koji uvažavaju dječje potrebe i mišljenja, i često uključuju djecu u obiteljske odluke. Permisivni roditelji – su topli sa vrlo labavim oblikom roditeljstva, gdje odrasli postavljaju relativno malo zahtjeva, dozvoljavaju djeci da slobodno izraze svoja osjećanja i impulse i ne nadgledaju direktno dječje aktivnosti. Uglavnom permisivni roditelji veoma rijetko primjenjuju čvrstu kontrolu nad dječjim ponašanjem.

Djeca koja potiču iz obitelji u kojima se primjenjivao autoritativni odgojni stil će biti adekvatno pripremljena za školu i školske obaveze, jer su roditelji kod djece razvijali pozitivne osobine, djeca su društveno odgovorna, samopouzdana, spremna na suradnju sa drugima, zainteresirana za učenje. Dok su djeca autoritarnih roditelja bila potištena, nesretna, nezainteresovana, neodgovorna, nisu bila komunikativna, pokazivala su neprijateljstvo. Djeca permissivnih roditelja su bila često impulsivna i agresivna, htjeli su da budu u centru pažnje, zapaženo je odsustvo kontrole, nizak stepen samostalnosti (Pašalić Kreso, 2012). Korištenjem jednog od ova tri odgojna stila roditelji mogu da dijete da pripreme na adekvatan način za školu ili da mu dodatno otežaju cjelokupan proces pripreme. Stoga svaki roditelj bi trebao primjenjivati autoritativni odgojni stil jer na taj način osiguravaju adekvatnu pripremu djeteta za školu i školske aktivnosti. Ukoliko roditelji primjenjuje permissivni odgojni stil roditeljstva kod djece se neće moći razviti samostalnost, odgovornost, uvijek će očekivati da će njihove poslove rješavati neko drugi. Dok s druge strane primjenjivajući autoritarni odgojni stil kod djece se razvija nepoštivanje autoriteta, pravila, pa samim tim školskim obavezama neće pristupiti odgovorno i kvalitetno ih rješavati.

U istoj obitelji može da bude jedno dijete zrelo, a drugo nezrelo (Hrnjica, 1982). Naime djeca se međusobno razlikuju, pa s time svako od njih porodičnu atmosferu doživljava drugačije. Dobri odnosi između članova obitelji će doprinijeti adekvatnom sazrijevanju djeteta. Dijete koje treba da pođe u školu treba da posjeduje određen nivo zrelosti kako bi mogao usvajati određena znanja. Međutim, roditelji trebaju da budu svjesni činjenice svako dijete ne napreduje istim tempom. Nekom djetetu treba više vremena da riješi određeni zadatak, dok drugo dijete znatno brže rješava isti zadatak. Razlozi mogu biti razni, naprimjer da su djeca umorna, nezainteresovana, da nisu njihove potrebe zadovoljene i slično. Potrebno je da roditelji znaju da za sve postoji određeno vrijeme. Tako da dijete ne treba preopterećivati sa onim za što još uvijek nije spremno, u suprotnom to može uticati negativno na čitav djetetov razvoj.

5.2. Škola i mogući oblici pripreme djeteta za polazak u osnovnu školu

Među izvorima socijalizacije škola se po važnosti obično svrstava odmah iza obitelji. Škola je odgojno - obrazovna ustanova, gdje dijete osim usvajanja znanja, razvija svoje vještine, stiče nove prijatelje, upoznaje širi krug ljudi. Kada je u pitanju priprema djeteta za polazak u osnovnu školu, škola može itekako da doprinese na način da realizira različite aktivnosti pripreme. Škola može organizirati raznovrsne radionice, projekte koji će se odnositi na pripremu djece, ali i njihovih roditelja. Programi se realiziraju u školi, pa je moguće da kako djece, tako i njihovi roditelji prisustvuju i na sastancima, kao i na pripremnoj nastavi neophodnoj za procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu.

U literaturi se razlikuju dva tipa programa: orijentacioni – koji služi tome da se djeca i roditelji informišu i upoznaju sa školom i kako ona funkcionise, i individualizovani, usmjeravan individualnim potrebama djeteta i porodice u dužem vremenskom periodu tokom koga se prilagođavaju svi uključeni: djeca, roditelji, vaspitači/ce i nastavnici/ce

Strategija prelaska djeteta iz vrtića u školu treba da se razvija u tri aspekta s istim ciljem. Jedan je usmjeren na pripremu i pomoć roditeljima kako bi jednostavnije pripremili dijete za školu. Drugi potiče iz organizacije vrtića koji u svoj plan rada uključuju pripremu djeteta za školu, a treći iz škole koja bi trebala biti odgovorna i prikladna za široku paletu razvojnih nivoa, okolnosti i iskušenja te potrebe djece, koje one donose u školu. Saradnja vaspitno-obrazovnih ustanova osigurava kontinuitet, olakšava prelazak djeteta u sljedeći nivo obrazovanja. Povezivanje predškolskog i osnovnoškolskog sistema omogućuje: uspostavljanje partnerstva radi dobrobiti djeteta; usklađenost kurikuluma vrtića i osnovne škole, kontinuitet procesa, ciljeva, načela, metoda rada i očekivanih ishoda i podsticanje otvorenosti i međusobne saradnje u praksi. Program prelaska iz vrtića u osnovnu školu je sastavni dio rada ustanove. Stoga, saradnja predškolskih ustanova i osnovnih škola mora biti dvosmjerna i kontinuirana. Koordiniranim zajedničkim radom predškolske ustanove i škole osnažuje se motivisanost i pozitivan stav djeteta prema novoj, školskoj sredini, oblikuje pristup usmjeren na cjelovit razvoj i učenje svakog djeteta i olakšava uspostavljanje socijalnih odnosa u novom okruženju.

Aktivnosti se planiraju na nekoliko nivoa: promotivno-informativne aktivnosti, saradnja vrtić – škola, aktivnosti sa djecom, aktivnosti sa i za roditelje. Škola treba upoznati roditelje sa procedurom upisa djeteta u školu, potrebnom dokumentacijom, zatim ostvariti saradnju sa zdravstvenim ustanovama, upoznavajući roditelje i djecu sa konceptom I razreda, informisati ih o pravima i obavezama. Roditelji se trebaju upoznati sa školama koje su najbliže mjestu stanovanja, kako bi izabrali onu koja odgovara djetetu.

Škola može doprinijeti pripremi djece za polazak u osnovnu školu tako što će organizovati zajednički sastanak sa predškolskim ustanovama, roditeljima i drugim osobama koje dobro poznaju dijete, sa ciljem da razmijene informacije koje doprinose očuvanju kontinuiteta metoda i oblika rada, kvaliteta interakcije i informacije o zahtjevima koje se postavljaju pred dijete između dva nivoa obrazovanja. Priprema škole (nastavnici, psiholozi, pedagozi, direktori, drugo osoblje) obuhvata i planiranje i organizovanje stručnog usavršavanja osoblja škole da bi odgovorili na potrebe nove generacije učenika (inovativne metode, rad s konkretnim smetnjama u razvoju i sl.) (Hitrec, 1991).

II Metodologija istraživanja

Predmet istraživanja

Važno je naglasiti da se radi o kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi, propitujemo iskustva u procjeni zrelosti djece za polazak u školu u školskoj praksi, te nema kvantifikacije podataka.

Procjena zrelosti djece za polazak u osnovnu školu je vrlo složeno, ono predstavlja posjedovanje takvog stupnja razvijenosti različitih fizičkih i psihičkih funkcija koje će djetetu omogućiti uspješno savladavanje sadržaja propisanog nastavnim planom i programom. Zrelost će ovisiti o biološkom razvoju, ali i o tome koliko je okolina omogućila djetetu da ovlada potrebnim iskustvima i znanjima te kolika mu je motivacija za učenje (Hitrec, 1991).

Postoje dva bitna kriterija prema kojima se procjenjuje zrelost za polazak djece u školu. Prvi je hronološka dob. Ovaj kriterij se zasniva na pretpostavci da su sva djeca tog uzrasta u fizičkom i psihičkom razvoju dostigla takav nivo da mogu zadovoljiti zahtjeve škole. Drugi kriterij je psihofizička zrelost svakog pojedinog djeteta koja osim razvijenih intelektualnih sposobnosti; pamćenja, koncentracije i rezoniranja, traži i posjedovanje određenih vještina i znanja te određen stepen socio-emocionalne zrelosti (Pribele-Hodap, 2005). Zbog toga pojam zrelosti najčešće dijelimo na tjelesnu odnosno fizičku zrelost, intelektualnu zrelost i socio-emocionalnu zrelost.

Zrelost je konstrukt koji može biti shvaćen kao sintetička procjena našeg postignuća u momentu kada nas drugi, ili mi sami, vrednuju (Hrnjica, 1982). Obično zrelost ustanovljavamo na osnovu učinka. Odnosno, ukoliko osoba naprimjer riješi neki test reći ćemo da je intelektualno zrela.

Sa problemom zrelosti djece za polazak u osnovnu školu se susreću i roditelji, jer su i oni ti koji trebaju da pripreme dijete za školu, da budu angažirani i da učestvuju u tom procesu. Utvrđivanje zrelosti za polazak u školu ustanovljava se na osnovu procjene, tj. testiranja, koje vrši stručni tim. Akcenat se stavlja da procjena zrelosti za polazak u školu mora biti svestrana i stručna. Ukoliko je suprotno tome to svakako može da utiče na djetetov daljnji razvoj i da ima negativne posljedice. Također, može da se desi da se dijete koje je zrelo za školu proglasi nezrelim.

Obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini je potrebno mijenjati, te težiti da on bude usmjeren prema kvalitetnijem odgojno - obrazovnom radu koji će pomoći svakom pojedincu da se ostvaruje kao potpuna, cjelovita ličnost, te koji će mu dati čvrst temelj za njegovo dalje djelovanje. Uvođenjem reforme otvorila su se brojna pitanja na koja naš obrazovni sistema je dao djelimično ili nikako odgovore. Škole nisu bile dovoljno pripremljene za provedbu reforme te su nailazile brojne poteškoće i problemi. Osnovne škole nisu bile adekvatno pripremljene za raniji polazak djece u školu, te samim ti ni za njihovo testiranje i procjenjivanje njihove zrelosti za polazak u osnovnu školu.

Predmet istraživanja je bio utvrditi na koji način se procjenjuje zrelost djeteta za polazak u školu u školskoj praksi.

Ovo istraživanje je bilo usmjereno na iskustva školske prakse u procjeni zrelosti djeteta za polazak u školu. Rad se bazirao na propitivanju načina procjene zrelosti djeteta. Ispitali smo da li se u toku procjene djece za polazak u školu uzimaju djetetovi portfoliji i ispitali smo da li se u procesu procjene zrelosti djeteta ispituju svi aspekti zrelosti. Naime, tokom boravka u predškolskim ustanovama odgajatelji su bolje upoznali dijete i na osnovu svojih kompetencija mogu dati svoju opservaciju dječijih postignuća i pružiti značajne informacije koje će biti pedagogu od izuzetne važnosti pri procjenjivanju zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu. Ispitali smo da li škola i na koji način organizira pripreme za procjenu zrelosti djece za polazak u osnovnu školu.

Kroz rad smo ispitali na koji način stručni tim sudjeluje u procjeni zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, kao i uloge pedagoga u procjenjivanju zrelosti. Utvrdili smo da li i na koji način roditelji učestvuju u cjelokupnom procesu i koliko se uvažava mišljenje roditelja kada se govori o procjeni zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, te koliko su oni spremni da sudjeluju u tome. Zanimalo nas je da li roditelji posjeduju portfolij, te da li je isti dostupan za proces procjene zrelosti. Osim toga, ispitali smo da li roditelji učestvuju i koliko su angažirani u cijelom postupku. Takođe svrha rada je bila da se kroz različite tehnike i instrumente dobije uvid u to koliko su roditelji angažirani na ovakav postupak, da se ispitaju i uvažavaju njihove uloge. Kroz istraživački rad smo ispitali da li nastavnici razredne nastave koriste dobivene rezultate procjene zrelosti djeteta, kao i to da li te rezultate koriste u planiranju odgojno - obrazovnog rada. Radom smo željeli dati značaj razvoju pedagoške prakse koja se odnosi na procjenu zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu..

Cilj istraživanja

Cilj rada je bio ispitati na koji način se odvija postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi.

Zadaci istraživanja

1. Ispitati da li škola i na koji način organizira pripreme za procjenu zrelosti djece za polazak u osnovnu školu.

2. Ispitati da li se u procesu procjene zrelosti djeteta ispituju svi aspekti zrelosti.

2.1. Da li se procjenjuje emocionalna zrelost djeteta.

2.2. Da li se procjenjuje intelektualna zrelost djeteta.

2.3. Da li se procjenjuje socijalna zrelost djeteta.

2.4. Da li se procjenjuje fizička zrelost djeteta.

3. Ispitati da li u procesu procjene zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu učestvuje stručni tim u sastavu: pedagog, psiholog, liječnik, defektolog, socijalni radnik.

3.1. Ispitati koja je uloga školskog pedagoga u procjeni zrelosti djece za polazak u osnovnu školu.

4. Ispitati da li i roditelji učestvuju u samom procesu procjene zrelosti djece.

4.1. Ispitati da li roditelji iskazuju angažiranost za procjenu zrelosti djece.

4.2. Ispitati da li se uvažava i evidentira mišljenje roditelja kada se govori o cjelokupnoj procjeni zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu.

5. Ispitati da li nastavnici razredne nastave koriste dobivene rezultate procjene zrelosti djeteta.

5.1. Ispitati da li nastavnici razredne nastave koriste dobivene rezultate procjene zrelosti djeteta u planiranju odgojno - obrazovnog rada.

5.2. Ispitati da li nastavnici razredne nastave koriste dobivene rezultate procjene zrelosti djeteta za praćenje napretka učenika u toku razredne nastave u odnosu na postignute rezultate.

Glavno istraživačko pitanje

S obzirom na postavljeni cilj, istraživačko pitanje glasi:

Na koji način je realiziran postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi.

Istraživačka pitanja

1. Da li su se pri procjeni uvažavali svi aspekti zrelosti djeteta za polazak u školu?
2. Koje su uloge stručnog tima koji sudjeluje u procjeni zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu?
3. Koja je uloga roditelja u postupku procjene zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu?

Metode istraživanja

U ovom istraživačkom radu su bile korištene deskriptivna metoda i metoda teorijske analize.

Deskriptivna metoda

Deskriptivna metoda smo utvrdili na koji način se procjenjuje zrelost djeteta za polazak u osnovnu školu, te da li se prati napredak učenika u toku razredne nastave u odnosu na postignute rezultate tokom procjene zrelosti djeteta. Deskriptivnom metodom smo opisali da li u procjeni zrelosti učestvuje cjelokupan stručni tim, koja je uloga pedagoga u procjeni zrelosti djece. Metodom smo ispitali da li i na koji način roditelji učestvuju u procesu procjenjivanja zrelosti, da li se uvažava njihovo mišljenje, da li se to evidentira kada se govori o cjelokupnoj procjeni djeteta za polazak u osnovnu školu. Prikupili smo osnovne podatke i informacije o procjeni zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu. Takođe, smo je koristili kod interpretacije rezultata koje smo dobili kroz postavljene zadatke i istraživačka pitanja.

Metoda teorijske analize

Metodu teorijske analize u istraživanju koristili smo kako bi dobili sve adekvatne podatke o procjeni zrelosti, o njenim elementima, faktorima i posljedicama kroz različite naučne i stručne radove, kroz enciklopedije i knjige. Ovu metodu smo koristili kako bi pronašli relevantnu literaturu koja se odnosi na istraživački rad, te došli do novih rezultata i spoznaja u istraživanju. Na osnovu drugih istraživanja, pojava i činjenica smo usporedili dobivene rezultate i došli do novih zaključaka. Ova metoda nam je pomogla da se upotpuni teorijski dio rada, koji je bio temelj za istraživački dio.

Tehnike istraživanja

Za procjenu zrelosti učenika osnovne škole u radu su bile korištene tehnike intervjuiranja, fokus grupa i rad na pedagoškoj dokumentaciji.

Rad na pedagoškoj dokumentaciji

Rad na pedagoškoj dokumentaciji je tehnika koju smo koristili kako bi provjerili da li se svi aspekti uzimaju u obzir prilikom procjenjivanja zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu. Radom na pedagoškoj dokumentaciji smo analizirali dokumente koji se odnose na popis djece za upis u I razred osnovne škole, zatim upisnice koje su namjenjene za evidentiranje djece, te testove za procjenu zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu i upitnike za roditelje djece koja se procjenjuju za polazak u školu. Analizirali smo pravilnike i zakonski okvir koji se odnose na procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi.

Intervjuiranje

Svrha intervjuiranja je bila da se dobiju odgovore na pitanja koja su vezana za temu. Intervjuiranje u istraživanju je korišteno kako bi kroz razgovor sa pedagozima dobili podatke o tome da li pripreme za procjenu zrelosti djece postoje, te na koji način škola organizira te pripreme. Kroz intervju sa pedagozima smo ispitali da li oni procjenjuju sve aspekte zrelosti: emocionalni, fizički, intelektualni i socijalni. Ispitali smo kako i na koji način oni sa stručnim timom škole učestvuju u procesu procjene zrelosti djece. Takođe smo ispitali koja je uloga školskog pedagoga u procjeni zrelosti djece za polazak u školu.

Fokus grupa

Pomoću tehnike fokus grupa propitali smo da li učitelji/ce koriste rezultate koji se dobijaju procjenom zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, te da li te rezultate koriste u planiranju odgojno – obrazovnog rada kako bi individualizirali nastavni proces. Kroz fokus grupu smo ispitali i roditelje, te dobili podatke o njihovoj angažiranosti za učešće u procesu zrelosti, odnosno podatke o tome koliko su oni spremni sudjelovati u procjeni djeteta, što oni misle o cjelokupnom procesu procjenjivanja zrelosti djece, ispitali smo i da li bi roditelji prihvatili da njihovo dijete ne ide u školu, ukoliko bi pedagog rekao da još uvijek nije zrelo za polazak u školu.

Instrumenti istraživanja

Za potrebe istraživanja kreirali smo instrumentarij koji obuhvata evidencioni list, protokol intervjua i protokol fokus grupe. Tehnika rad na pedagoškoj dokumentaciji je tehnika kojoj odgovara instrument evidencioni list, zatim za tehniku intervjuiranja je bio korišten instrument protokol intervjua, te tehnika fokus grupe je zahtjevala korištenje instrumenta protokol fokus grupe.

Protokol intervjua

Instrumentom intervjua smo kroz razgovor sa pedagogima dobili podatke o tome da li te postoje pripreme za procjenu zrelosti djece, te na koji način škola organizira te pripreme. Kroz intervju sa pedagogima smo ispitali da li oni procjenjuju sve aspekte zrelosti i ispitali smo kako i na koji način oni sa stručnim timom škole učestvuju u procesu procjene zrelosti djece. Takođe smo ispitali koja je uloga školskog pedagoga u procjeni zrelosti djece za polazak u školu.

Protokol fokus grupe

Protokol fokus grupe je instrument kojeg smo koristili kako bi uvidjeli da li učitelji/ce koriste rezultate koji se dobijaju procjenom zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, te da li su ti rezultati korišteni u planiranju odgojno – obrazovnog rada kako bi individualizirali nastavni proces. Ispitali smo i roditelje i dobili podatke o njihovoj angažiranosti za učešće u procesu procjene zrelosti djeteta za polazak u školu.

Uzorak istraživanja

U ovom radu je bio odabran slučajni uzorak. Uzorak je obuhvatio jednog pedagoga, pet nastavnika razredne nastave i pet roditelja učenika čija se zrelost procjenjuje za polazak u osnovnu školu u školskoj 2017/2018 godini. Istraživanje je bilo realizirano u osnovnoj školi „Kovačići“ na području Kantona Sarajevo. Koristili smo postojeće upitnike i instrumente za procjenu zrelosti radi lakše formulacije pitanja za vlastiti instrument fokus grupe. S obzirom na odabrane uzorke rezultati se ne mogu generalizirati, dobiveni rezultati su ilustrativnog karaktera i kao takvi daju nam samo smjernice za ovaj složeni fenomen.

III Rezultati istraživanja

Shodno sa temom ovog istraživačkog rada i prikupljenom literaturom provedeno je istraživanje o iskustvima procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi. Cilj je bio da se istraži na koji način se realizira cjelokupan postupak procjene zrelosti djece za polazak u osnovnu školu. Ciljne skupine za istraživanje su pedagog osnovne škole, učitelji/ce, roditelji djece koja se procjenjuju. Instrumenti koji su korišteni u istraživanju su intervju, fokus grupa sa učiteljima/cama i fokus grupa sa roditeljima. Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi „Kovačići“. Rezultati našeg istraživanja mogu doprinijeti razvoju i proširivanju pedagoške teorije o značaju procjene zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu, načina na koji se procjenjuje zrelost. Rezultati koji su dobiveni istraživanjem su interpretirani i prikazani u nastavku.

6. Priprema za postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi

Polazak djeteta u osnovnu školu predstavlja veliki korak ne samo za dijete, već i za njegove roditelje, pa priprema djeteta za procjenu njegove zrelosti je od izuzetnog značaja u smislu da dijete na postupak procjene reaguje pozitivno, ne pokazuje otpor, te da bude spremno za saradnju sa stručnim timom. Neadekvatna priprema za postupak procjene na dijete može da ostavi posljedice koje mogu biti otežavajuće u njegovom daljnjem razvoju i radu.

Istraživanje smo proveli u osnovnoj školi „Kovačići“ gdje smo od roditelja, učiteljica, pedagoga dobili podatke o njihovim iskustvima i mišljenju kada je u pitanju procjena zrelosti djece. Zanimao nas je postupak pripreme djeteta za polazak u školu, te način na koji škola organizira pripreme.

6.1. Mišljenje roditelja

Prije samog postupka procjene zrelosti djeteta roditelj predstavlja ključnu osobu koja usmjerava dijete prema onome što se od njega očekuje u periodu koji slijedi, odnosno postepeno ga uvodi u njegove obaveze koje treba ispunjavati tokom procjene njegove zrelosti za školu. Neki od roditelja počinju ranije pripremati dijete za taj proces tako što vježbaju sa njim, odvođe ga ranije u školu kako bi dijete steklo uvid o onome što slijedi, dok drugi roditelji smatraju da to nije potrebno. Također, škole mogu organizirati pripreme za procjenu zrelosti djece za polazak u osnovnu školu kroz različite projekte.

U razgovoru sa roditeljima o tome da li su i na koji način pripremali dijete za testiranje za polazak u školu, informacije su bile višestruke i svako od njih je imao različit pristup u cjelokupnoj pripremi djeteta za polazak u osnovnu školu. Odgovori roditelja su prikazani u nastavku.

„Da, razgovorom o tome šta dijete može očekivati i zašto se testiranje radi, te ohrabrivanjem na iskrene odgovore i nepotrebno prisustvo straha“ (Roditelj budućeg učenika).

Obzirom na dobiveni odgovor roditelj je spreman da dijete na adekvatan način pripremi za sve ono što se od djeteta očekuje, te na taj način oslobodi dijete od novog i nepoznatog, otkloni mu strah i da mu smjernice kako u potpunosti treba biti iskren u odgovorima na postavljena pitanja u testovima. Ovdje je veoma značajno to što se dijete unaprijed pripremalo, razgovaralo sa njim, te zna zašto se testiranje radi, da proces predstavlja nešto što pokazuje njegove sposobnosti ključne za dalji tok i napredovanje.

„Ne, dijete nisam pripremala za proces procjene zrelosti“ (Roditelj budućeg učenika).

Međutim, ovdje se jasno vidi da roditelj nije zainteresovan za ovaj proces samim tim što dijete od samog početka ne priprema, što može kod djeteta izazvati dodatni strah, otpor prema potpunom postupku jer ni samo ne zna šta se od njega očekuje.

„Razgovor, igre u Kolibriću, primjer iz prakse“ (Roditelj budućeg učenika).

Jedan od roditelja je naveo da je veoma zainteresovan za ovaj postupak u smislu da dijete sasvim dovoljno priprema, razgovara sa njim, pa čak ga i odvođe u „Kolibrić“ a sve u svrhu toga da dijete u potpunosti oslobode stresa, straha i da njegovi odgovori budu mjerodavni i stvarni pokazatelji razvoja njegovih sposobnosti, mogućnosti.

„Da, prolazili smo kroz testove obezbijedene preko prijatelja iz druge škole“ (Roditelj budućeg učenika).

Dobiveni odgovor na pitanje da li su i na koji način pripremali dijete za testiranje za polazak u školu je veoma pozitivan, jer roditelj osim što priprema svoje dijete kroz razgovor o onome što se od njega očekuje, također pronalazi i odgovarajuće testove koji će biti korišteni tokom testiranja, na taj način dijete dobija potpuniji uvid u ono što će se pred njega postavljati te tako će biti rasterećen i neće pokazivati otpor za postupak jer je već unaprijed dovoljno pripremljen za sve ono što se od njega očekuje.

Obzirom na dobivene odgovore možemo uvidjeti da se oni itekako razlikuju. Jedni roditelji su veoma zainteresirani za cjelokupan proces procjene, dok drugi ne pokazuju interesovanje u smislu da djecu ne pripremaju za polazak u školu. Iako je istraživanje provedeno na malom uzorku, odgovori ukazuju na to da roditelji jednim dijelom trebaju dijete pripremiti za školu, odnosno objasniti mu šta i sa čim će se susretati tokom procesa, šta se od njega očekuje, da to nije nešto negativno, nešto što je loše za njega, na taj način će mu otkloniti strah od novog i nepoznatog i dijete će prihvatiti mnogo lakše taj postupak. Međutim treba naglasiti da su ovi rezultati ilustrativnog karaktera, te da nam kao takvi samo daju smjernice.

6.2. Mišljenje pedagoga

S druge strane, kada je u pitanju priprema djece za polazak u osnovnu školu, pedagog osnovne škole „Kovačići“ ističe sljedeće:

„U našoj školi postoji projekat kojeg organiziraju učiteljice i koji se odnosi na pripremu roditelja i djece za polazak u školu, zatim radionice koje organiziramo u vrtićima i radionice za roditelje i djecu. Taj program se realizira u školi, pa stoga neki od roditelja i djece prisustvuju i na sastancima, kao i na pripremnoj nastavi neophodnoj za procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu“.

Prema riječima pedagoga osnovne škole „Kovačići“ škola kao odgojno-obrazovna ustanova realizira projekat u kojem sudjeluje stručni tim, ali i roditelji koji mogu iznijeti svoje mišljenje o postupku, a sve u svrhu poboljšanja pripreme djeteta za polazak u osnovnu školu. Iz razgovora sa pedagogom se jasno vidi da je škola itekako spremna da postupak pripreme djeteta bude kvalitetno proveden.

Priprema za postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu je polazna tačka za ispitivanje zrelosti djeteta, te od nje zavisi dalje provođenje cjelokupnog procesa. Ispitali smo mišljenja pedagoga škole i roditelja budućih učenika osnovne škole „Kovačići“ na koji način oni pripremaju dijete za školu te smo evidentirali njihove odgovore. Neki od roditelja započinju sa pripremom na vrijeme, tako što upoznaju dijete sa svim njegovim obavezama, razgovaraju sa njima, pronalaze testove koji se koriste tokom procjene, a sve u svrhu toga da se dijete oslobodi straha od novog i nepoznatog. Dok s druge strane neki roditelji ne pripremaju dijete, nisu zainteresovani zainteresovan za ovaj proces, što može kod djeteta izazvati dodatni strah, otpor prema kompletnom postupku jer ni samo ne zna šta se od njega očekuje. Iako je istraživanje provedeno na malom uzorku, odgovori ukazuju na to da roditelji jednim dijelom trebaju dijete pripremiti za školu, te će na taj način dijete prihvatiti mnogo lakše taj postupak i neće pokazivati otpor. Mišljenje pedagoga jeste da škola treba provoditi različite aktivnosti pripreme djece, što je slučaj u osnovnoj školi „Kovačići“. U školi se realiziraju projekti u kojima sudjeluju kako djeca tako i njihovi roditelji. Iz dobivnih odgovora se jasno vidi da je neophodan i neizostavan postupak pripreme djeteta za školu, te da kao takav treba biti adekvatno i na vrijeme proveden.

7. Procjena zrelosti djeteta za polazak u školu

Proces procjene zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu obavlja stručni tim, u sastavu od raznih stručnjaka kao što je pedagog, pedagog-psiholog, psiholog, nastavnik/nastavnica razredne nastave, ljekar, a o tome se govori i u Zakona o osnovnom obrazovanju (2004) Član 46. Stručni tim treba da procjeni da li je dijete zrelo za polazak u školu, a podatke će dobiti tako što će ispitati aspekte zrelosti djeteta, te oni treba da budu mjerodavni pokazatelji djetetova razvoja.

Obzirom da je istraživanje je provedeno u osnovnoj školi „Kovačići“ istraženo je ko od stručnog tima sudjeluje u procesu, koje su njihove uloge, kakva je saradnja sa roditelja sa stručnim timom, koji se testovi primjenjuju, koji aspekti zrelosti se ispituju u testovima, te koliko se pažnje posvećuje istim. Istražili smo da se se testira istovremeno dvoje ili više djece i na koji način, te da li su roditelji prisutni u prostoriji tokom testiranja. Podaci prikazani u nastavku.

7.1. Mišljenje pedagoga

U osnovnoj školi „Kovačići“ smo ispitali pedagoga ko sudjeluje u procesu procjene zrelosti djeteta.

„U procesu procjene zrelosti za polazak djeteta u osnovnu školu učestvuje stručni tim, kojeg čine pedagog i dvije učiteljice petog razreda, koje te godine trebaju da preuzmu učenike prvih razreda“ (Pedagog škole).

Pedagogom ističe da u osnovnoj školi „Kovačići“ u procesu procjene zrelosti djeteta za polazak u školu sudjeluju pedagog i dvije učiteljice petog razreda, kao stručni tim procjene zrelosti.

Uloge stručnog tima u procjenjivanju zrelosti djeteta su od izuzetne važnosti, te svako od njih može da doprinese poboljšanju i kvaliteti tog procesa. Za potrebe ovog istraživanja ispitali smo koja je uloga pedagoga u procjeni zrelosti.

„Moja uloga je ključna, zbog toga što ja obavljam procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu u skladu sa hronološkom dobi djeteta. Hronološka dob mora odgovarati djetetu i njegovim potrebama. Po Zakonu dijete treba imati pet godina kako bi se procjena mogla izvršiti, a ako se desi da je dijete mlađe onda stručni tim sa njim obavlja tu procjenu zrelosti“ (Pedagog)

Dakle pedagog osnovne škole „Kovačići“ navodi da njegova uloga predstavlja ključni segment u toku procjenjivanja zrelosti djeteta, te da procjenu obavlja u skladu sa hronološkom dobi djeteta. Prema riječima pedagoga hronološka dob mora odgovarati djetetu i njegovim potrebama, što upućuje da je hronološka dob preduvjet za upis u prvi razred osnovne škole, a ukoliko se desi da je dijete mlađe stručni tim procjenjuje njegovu zrelost kako bi se ispitalo da li su njegove sposobnosti dovoljno razvijene za početak školovanja. Međutim trebamo znati da hronološka dob ne može biti jedini prihvatljivi kriterij, već može biti samo određeni procjenjeni stepen razvijenosti djeteta po različitim aspektima razvoja. No, ističem da su ovi rezultati ilustrativnog karaktera, te da nam kao takvi samo daju smjernice.

Period koji je planiran za procjenu djetetove zrelosti je namjenjen za ispitivanje djetetovih sposobnosti neophodnih za dalji razvoj i napredovanje. U procesu procjene zrelosti djeteta sudjeluje stručni tim koji primjenjuje različite testove prilagođene za ispitivanje stepena zrelosti. Prema Bracken (2004) svrha testiranja pred polazak u školu je: screening, dijagnoza, određivanje intervenirajućih mjera, te evaluacija programa.

Ispitali smo koji se testovi najčešće koriste za procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu, te ovi rezultati su ilustrativnog karaktera i kao takvi daju nam samo smjernice.

„Ne primjenjuju se uvijek isti testovi u našoj, kao i u nekim drugim školama, odnosno pedagog se odlučuje za one testove koje smatra najpouzdanijim za procjenu određenog stepena zrelosti djeteta. Testove koje najčešće koristimo za procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu su: crtež čovjeka, test perceptivne organizacije, lavirint i progresivne matice u boji“ (Pedagog škole)

Pedagog će koristiti raznovrsne testove, na osnovu kojih će procijeniti zrelost djeteta. Čehić (1992) ističe da testovi mogu da budu individualni i grupni. Navodi se da je potrebno kombinovati postupke, tako da u individualnom ispitivanju treba dati testove sa složenijim upustvima i potrebnom većom kontrolom u toku rada. Individualnim kontaktom saznajemo o osobinama ponašanja i snalaženja kada je dijete samo sa ispitivačem (pedagogom). Individualni testovi će vjerovatno pokazivati bolje rezultate, procjena zrelosti djeteta za školu će biti učinkovitije, a biće potrebno manje vremena nego kod grupnog testiranja. Međutim, grupnim ispitivanjem možemo saznati nešto više o socijalnom ponašanju djeteta u grupi. Kako se dijete ophodi prema svojim vršnjacima, kakav je njihov odnos, kako funkcioniraju u jednoj grupi. Takođe, pedagog može sam da procjeni koja pitanja će postavljati djetetu i na koji način će procjenjivati zrelost djeteta.

Tokom procesa procjene zrelosti djeteta za polazak u školu, ujedno i testiranja njegove zrelosti ispituju se aspekti zrelosti koji su indikatori za polazak u osnovnu školu. Poznato nam je da je svako dijete individua, međusobno se razlikuju po mnogo čemu. Različitih su interesovanja, mišljenja, ideja, drugačije shvataju i prihvataju osobe, okolinu i slično. Također, dječiji razvoj ne napredije istim tempom, kao ni stepen njihove zrelosti. Svi aspekti zrelosti djeteta su od izuzetne važnosti, te se svakom od njih treba dati jednak značaj, a ti aspekti su emocionalni, fizički, intelektualni, socijalni.

Ti aspekti zrelosti omogućuju djetetu da uspješno, manje ili više, rješava zadatke, obaveze koje mu se nameću. Predstavljaju njegovu spremnost na svim područjima koja su važna za početak školovanja. U razgovoru sa pedagogom škole na pitanje koji aspekti zrelosti se ispituju u testovima, dobili smo sljedeće odgovore.

„U testovima se ispituju emocionalni, socijalni, intelektualni i fizički aspekti zrelosti“
(Pedagog škole).

Prema riječima pedagoga osnovne škole „Kovačići“ evidentno je da se ispituju svi aspekti koji su ključni za napredovanje djeteta, te koji mu omogućuju optimalan razvoj. Svaki od ovih aspekata imaju ključnu ulogu u djetetovom funkcioniranju i snalaženju u novom okruženju. Osiguravaju djetetu razvoj sposobnosti neophodnih za rješavanje niza zadataka koji se pred njega postavljaju.

Na pitanje kojem aspektu zrelosti se pridaje najviše značaja, pedagog osnovne škole „Kovačići“ ističe:

„Najviše značaja se pridaje intelektualnom aspektu zrelosti, a najmanje fizičkom aspektu zrelosti. Hronološka zrelost djeteta je od izuzetnog značaja za polazak u osnovnu školu. Ukoliko se uvidi da je dijete hronološki zrelo onda ga upisujemo u školu. Dijete koje ima određenih zdravstvenih problema se također upisuje u školu, s tim da proces procjene njegove zrelosti traje duže“.

Dijete koje je spremno za polazak u osnovnu školu treba da bude na određenom razvojnom stupnju i da posjeduje određeni stepen zrelosti. Svaki od aspekata zrelosti djeteta je značajan, jer na osnovu procjene dobivamo jasnu sliku o djetetu i njegovom razvoju. Ispitivanjem različitih aspekata možemo utvrditi da li dijete ima neku poteškoću u određenoj oblasti, te istu na vrijeme otkloniti kako ne bi postala još izraženija.

Kao što nam je bilo važno da dobijemo odgovor koliko se pažnje posvećuje svim aspektima zrelosti, te u kojoj mjeri su oni zastupljeni u procesu procjene, takođe nam je značajno bilo da dođemo do podataka da li pedagog istovremeno testira dvoje ili više djece i na koji način obavlja testiranje.

„Uvijek testiram jedno dijete, te tokom testiranja koristim određene testove. Kada završim sa testiranjem individualno razgovaram sa roditeljima, kako bi im dala informacije o procjenjenoj zrelosti djeteta sa stručnog aspekta. Ukoliko se utvrdi da dijete ima određene poteškoće u nekom od procijenjenih aspekata onda im dajem preporuke o tome“ (Pedagog škole).

Prema riječima pedagoga škole testiranje zrelosti djece za polazak u osnovnu školu započinje individualno. Na taj način pedagog dobija konkretniju procjenu zrelosti djeteta. Individualni testovi će vjerovatno pokazivati bolje rezultate, procjena zrelosti djeteta za školu će biti učinkovitije, a biće potrebno manje vremena nego kod grupnog testiranja. Pedagog će se moći u cjelosti posvetiti djetetu i njegovoj procjeni.

Takođe obavlja se i grupno testiranje, koje slijedi nakon primjene individualnih testova sa učenicima. U grupnom testiranju sudjeluje grupa od šest ili manje učenika na kojima se primjeni jedan, dva ili više grupnih testova. Kada se završi grupno testiranje djece vrši se ocjenjivanje, bodovanje, utvrđivanje kategorija zrelosti i unošenje rezultata u Šablon indikatora zrelosti. U Šablon indikatora zrelosti određen je prostor za kategorije za sve testove a rezultati će biti unošeni na odgovarajuće mjesto samo za one testove koji su primjenjeni. Testiranje se obavlja od 9 do 13 sati (Ćehić, 1992).

Tokom testiranja poželjno je da roditelji ne budu u prostoriji, ali zanimalo nas je da li u osnovnoj školi „Kovačići“ roditelji prisustvuju testiranju odnosno da li se nalaze u istoj prostoriji sa djetetom dok se ono testira i ako da zbog čega.

„Roditelji nisu prisutni u prostoriji u kojoj testiram dijete. Prisutni su tek nakon testiranja gdje sa njima obavljam razgovor o određenim osobinama, karakteristikama, specifičnostima djeteta, kao i o procijenjenim aspektima zrelosti uključujući njegovu emocionalnu, socijalnu, intelektualnu i fizičku zrelost. Tokom razgovora sa roditeljima možemo dobiti značajne informacije, koje mogu potvrditi ili negirati podatke koje smo dobili tokom procjene zrelosti djeteta“ (Pedagog škole).

Pedagog ističe da roditelji nisu prisutni tokom testiranja djeteta, te da se nakon testiranja sa njima obavljam razgovor o određenim specifičnostima, ali i o procijenjenim aspektima. Razlog tome je što neki roditelji mogu uticati na djetetove odgovore te tako doprinijeti otežavanju cjelokupnog postupka procjene zrelosti.

Međutim iz razgovora sa pedagogom sam saznala da u slučajevima kada dijete pokazuje previše otpora, plače ili pokazuje strah roditelji sa određene udaljenosti promatraju situaciju, ali ne utiči ni u kojem smislu na proces.

Procjena zrelosti djeteta za polazak u školu je druga etapa u realiziranju i ispitivanju zrelosti djeteta za školu, te iz tog razloga ispitali smo mišljenje pedagoga, učiteljica budućih i roditelja. U osnovnoj školi „Kovačići“ od pedagoga saznajemo da sudjeluje stručni tim, kojeg čine pedagog i dvije učiteljice petog razreda. Kako bi napravili poveznicu sa onim što je u praksi i ko bi trebao prema mišljenju roditelja učestvovati u postupku procjene, istražili smo njihova mišljenja i došli do podataka da im je važno da sudjeluje višečlan stručni tim koji će biti zadužen za procjenu određenih aspekata djetetova razvoja. Uključivanjem višečlanog stručnog tima se dobija potpunija slika o djetetovom razvoju zrelosti. Također saznajemo da se i roditelji uključuju u proces pripreme.

Uloge stručnog tima i roditelja su višestruke, te svako od njih može da doprinese poboljšanju procesa zrelosti. Mišljenje pedagoga jeste da je njegova uloga ključna, dok učiteljice nemaju puno uticaja u tom procjenjivaju, te one vrše prvih mjesec dana opservaciju dobivenih podatak procjene, podaci se zapisuju, promatraju, te donose neke zaključke ako je to neophodno, te nakon toga kontinuirano prati djetetov napredak i stepen zrelosti. Roditelji misle da je njihova uloga važna i višestruka u smislu da sudjeluju u procesu na način da razgovaraju sa djecom, ostvaruju saradnju sa stručnim timom, te su angažirani u onoj mjeri koliko mogu da doprinesu poboljšanju istog.

Ispitali smo mišljenja učiteljica kada je u pitanju saradnja sa roditeljima, te došli do podataka da je saradnja zadovoljavajuća i uzajamno povjerenje. Prema mišljenju pedagoga škole najčešće primjenjuje sljedeće testove: crtež čovjeka, test perceptivne organizacije, lavirint i progresivne matice u boji jer smatra da su najbolji indikatori procjene djetetove zrelosti. U tim testovima se ispituju aspekti zrelosti: emocionalni, socijalni, intelektualni i fizički aspekt. Obzirom da se u testovima ispituju ovi aspekti važno je bilo doći do podataka da li su podjednako zastupljeni ili se nekom aspektu pridaje veći značaj.

Prema mišljenju pedagoga škole i učiteljica najviše značaja se pridaje intelektualnom aspektu zrelosti, a najmanje fizičkom aspektu zrelosti. Važno je da se procjenjuju svi aspekti zrelosti, jer na taj način se dobija potpuniji uvid u razvijenost određenih aspekata zrelosti.

Od pedagoga saznajemo da se uvijek testira jedno dijete i da roditelji nisu prisutni u prostoriji u kojoj testiram dijete, prisutni su tek nakon testiranja gdje sa njima obavljam razgovor o određenim osobinama, karakteristikama, kao i o procjenjenim aspektima zrelosti. S druge strane pedagog i roditelji su mišljenja da samo u određenim uslovima kada dijete plače ili pokazuje otpor roditelji budu pozvani da prisustvuju testiranju ali na način da ne utiču ni u kojem smislu na proces.

8. Procjena i praćenje napretka razvoja

Procjena zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu je dugotrajan proces koji započinje od same djetetove pripreme, organizacije, testiranja pa do procjenjivanja djetetove zrelosti i spremnosti za polazak u školu i prihvatanje školskih obaveza i zadataka koje se djetetu nameću tokom školovanja. U tom procesu podjednak značaj i uticaj na dijete imaju roditelji, pedagog i učitelj, jer ih pripremaju za taj proces, testiraju i prate dalji tok i razvoj djetetovog napretka. Organiziraju cjelokupan proces procjene, te svako od njih ima određenu ulogu kojom doprinosi poboljšanju i razvoju kvalitete procesa procjene. Poboljšanju kvalitete procjene zrelosti djeteta za polazak u školu mogu doprinijeti i testovi kojim se treba ustanoviti stepen zrelosti, te po svojoj strukturi trebaju biti prilagođeni savremenim tokovima. Prema Čehiću (1997) *testiranje sposobnosti i osobina ličnosti* je sistem postupaka kojim dobijamo sažetu i u međusobnu vezu dovedene podatke relevantne za prognozu i dijagnozu određenih vidova ponašanja i razvitka pojedinca.

Praćenje napretka razvoja djeteta je značajno onoliko koliko je značajno da se procijeni stepen zrelosti djeteta za polazak u školu, jer na osnovu procjenjenog stepena zrelosti može se djelovati da dijete stagnira ili da se razvija u potpunosti. Odnosno ukoliko se samo procijeni stepen zrelosti i ne prati napredak djeteta, sposobnosti djeteta neće dosegnuti zadovoljavajući nivo u oblastima koje su značajne za njegov dalji razvitak.

8.1. Mišljenje pedagoga

Važno je da testovi koji se primjenjuju u procesu odgovaraju djetetovim sposobnostima, jer u suprotnom neće biti pokazatelji djetetova razvoja. Kako bi utvrdili kakvo je stanje u praksi, istražili smo u osnovnoj školi „Kovačići“ da li testovi koji se koriste za procjenu djetetove zrelosti po svojoj strukturi odgovaraju djeci na što smo dobili sljedeće podatke.

„Današnji testovi za procjenjivanje zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu po svojoj strukturi ne odgovaraju djeci koja se testiraju, te ih je potrebno modificirati u odnosu na savremene tokove“ (Pedagog škole).

Što znači da se testovi kojim se ispituje procjena zrelosti djeteta za polazak u školu trebaju biti kreirani na način da odgovaraju osnovnim karakteristikama, sposobnostima i osobinama djeteta, te ih prilagoditi savremenim tokovima. Ono što je bitno napomenuti jeste da proces procjene zrelosti treba biti mjerodavan, te kao takav biti opći pokazatelj djetetova razvoja i stepena njegove zrelosti.

Nakon ovog procesa mogu se pojaviti dileme na procijenjenu zrelost djeteta, te me je zanimalo šta pedagog čini ukoliko se javi dilema i na koji način pokušava otkloniti sve moguće nejasnoće i pronaći adekvatno rješenje novonastale situacije.

„Ukoliko se javi dilema u odnosu na procijenjenu zrelost djeteta onda se konsultujem sa učiteljicama i roditeljima, razgovaram sa njima, iznosim im problem, te zajednički pokušavamo otkloniti nastalu dilemu i doći do konačnog rješenja problema. Samim tim dolazimo do pouzdanijih i preciznijih podataka, te sam proces procjene je mnogo učinkovitiji i tačniji“ (Pedagog škole).

Pedagog se u procesu procjene zrelosti djeteta susreće i sa određenim problemima koji mogu da utiču na cjelokupan proces procjene, te u takvim situacijama pedagog je taj koji treba da pronađe način i rješenje za taj problema kako bi procjenjivanje zrelosti djeteta bilo potpuno i uspješno provedeno. Prema Oštarčeviću (2004) tokom testiranja za školu obratit će se pažnja na simptome najčešćih razvojnih odstupanja kod djeteta, kao što je to da dijete nema strpljenja, ne završava započeti posao, teško prati upute, ne može održati pažnju pri obavljanju zadatka, neadekvatno reagira na određenu situaciju, teže uspostavlja komunikaciju, nedovoljno razvijen rječnik, te zadatak pedagoga je da roditelje savjetuje o daljnjim postupcima.

Tokom procjene zrelosti djeteta može doći do niza problema koji mogu otežavati proces procjenjivanja. Shodno tome, važno mi je bilo doći do podataka koji su najčešći problemi na koje pedagog nailazi tokom procjene zrelosti djeteta.

„Tokom procjene zrelosti djeteta nema nekih određenih problema, te se veoma rijetko pojavljuju. Nekada se desi da dijete plače, da je razmaženo, ne želi da komunicira i to nam je dokaz da dijete nije socijalizirano. Tada pokušavam da pomjerim testiranje kako bi se dijete smirilo ili ga obavljam tako da tu prisustvuje i roditelj djeteta. Općenito tokom procesa procjene nije dolazilo do velikih problema sa kojima se nismo mogli nositi, uglavnom su bili ovakvog karaktera i rješivi“ (Pedagog škole).

Prema riječima pedagoga škole tokom procesa procjene zrelosti djece u osnovnoj školi „Kovačići“ veoma rijetko dolazi do problema, pa čak i kad dođe uz adekvatan odnos pedagoga prema djetetu problemi su veoma lahko rješivi. Pedagog nastoji da novonastali problem brzo otkloni, kako ne bi uticao na proces.

Istražili smo mišljenje pedagoga o tome šta bi se trebalo unaprijediti u procjenjivanju zrelosti djeteta za polazak u školu.

„Po mom mišljenju u procjenjivanju zrelosti djeteta za polazak u školu bi trebalo unaprijediti prvenstveno testove. Veoma su zastarjeli, nisu prilagođeni karakteristikama djece predškolskog uzrasta, te kao takvi nisu validni pokazatelji zrelosti djeteta. Stepenn značajnosti nekih testova je izrazito nizak, kao što je naprimjer „Crtež čovjeka“ u kojem ne možemo dobiti kvalitetne i adekvatne podatke o stepenu zrelosti djeteta, dok test „Progresivnih matica u boji“ je dobar pokazatelj intelektualne zrelosti djeteta za polazak u školu. Također, tokom procjenjivanja intelektualne zrelosti djeteta se uvidi da je dijete iznadprosječno inteligentno, međutim do tada se nije sa djetetom radilo. Daljnim kontinuiranim radom sa istim djetetom se mogu postići kvalitetni rezultati. Dok, s druge strane tokom procjenjivanja intelektualne zrelosti djeteta se pokaže da ono na početku ne pokazuje izrazito visok stepen intelektualne zrelosti, međutim radom sa njim, vježbanjem, kontinuiranim učenjem, trudom, sopstvenim zalaganjem mogu da se postignu visoki rezultati na tom stepenu zrelosti“ (Pedagog škole).

Dakle pedagog osnovne škole „Kovačići“ je mišljenja da je potrebno unaprijediti i poboljšati ovaj važan proces. Prema njegovim riječima pažnja se prvo treba posvetiti testovima koji se primjenjuju za procjenjivanje zrelosti djeteta, dosadašnji testovi su zastarjeli i nisu prilagođeni djetetovim sposobnostim, te kao takvi nisu validni pokazatelji njegove zrelosti. Ukoliko se na testovima ne ustanovi stvarni razvoj djetetove zrelosti dalji tok će pokazivati sliku koja nije odraz njegovog razvoja, što će otežavati kompletan rad sa njim.

Stoga je neophodno modificirati te testove koji trebaju biti u skladu sa savremenim tokovima i odgovarati djetetovom razvoju. Međutim, naglašavam de su ovi rezultati ilustrativnog karaktera i kao takvi daju nam samo smjernice.

8. 2. Mišljenje nastavnika razredne nastave

Istražili smo mišljenje učiteljica o tome da li postoji nesuglasje između dobivenih rezultata procjene zrelosti djeteta i školskog postignuća djece, te kako se odražava na njihov dalji napredak i školska postignuća.

„Rijetko se dešava da postoji nesuglasje između dobivenih rezultata procjene zrelosti djeteta i školskog postignuća djece. Nije generalizirano, jer naprimjer djeca u prvom i drugom razredu ne pokazuju motiviranost za rad, zanimanje za neku određenu oblast, predmet ili područje, nisu zainteresovani za nastavne aktivnosti, te se tek u trećem ili četvrtom razredu počnu zanimati za nastavu i učenje“ (Učiteljica osnovne škole „Kovačići).

Dobiveni rezultati procjene zrelosti djeteta trebaju biti korišteni u odgojno – obrazovnom radu iz razloga što se na taj način dobija potpunija slika o djetetovom razvoju i napredovanju, te se utiče na kvalitetu njegovog postignuća. Tokom školovanja djeteta bitno je da učitelj/ica kontinuirano prate razvitak djeteta, bilježe njegova postignuća, angažiranost, djelovanje u različitim aspektima kako bi mogli imati pouzdane podatke koji će služiti da dijete što bolje ostvari rezultate, savlada gradivo i dostigne nivo znanja koji je neophodan za dalje napredovanje. Na osnovu ovoga me je zanimalo kakva je situacija u praksi, te da li su dobiveni rezultati procjene zrelosti djece bili korišteni u planiranju odgojno - obrazovnog rada (individualizacija) u osnovnoj školi „Kovačići“.

„Dobiveni rezultati procjene zrelosti djece se koriste u planiranju odgojno-obrazovnog rada i za neke od učitelja/ca je neizostavan dio, jer im omogućava da kontinuirano prati napredak

djeteta. Ako je pojedinom djetetu potrebno onda se individualizira taj proces, u suštini sve zavisi od djetetovih potreba. Također, nekada se zna desiti da dijete pokaže visoki nivo znanje u nekoj oblasti, a vremenom ga druga djeca nadmaše u tome, jer se znatno više trude i ulažu dodatne napore kako bi ostvarili visoke rezultate. Nema određenih pravila da bude onako kako se pokazalo početnim testiranjem. U suštini dobiveni rezultati procjene zrelosti djeteta su samo početni pokazatelji djetetovog znanja i sposobnosti, sve ostalo zavisi od njegovog individualnog angažmana“ (Učiteljica osnovne škole „Kovačići“).

Prema riječima učiteljice dobiveni rezultati procjene zrelosti djece se koriste u planiranju odgojno - obrazovnog rada jer na taj način se prati napredak djeteta na svim oblastima ključnim za dalji tok i napredovanje. Dobiveni rezultati su pokazatelji djetetovih sposobnosti, mogućnosti, te kao takvi omogućavaju da se rad sa njima prilagodi nivou djetetova razvoja. Međutim, kako ističe ti rezultati su samo pokazatelji djetetova trenutnog znanja, te za postizanje većeg napretka dijete kao individua treba da se maksimalno angažira u postizanju većih i kontinuiranih rezultata.

Nakon što smo došli do podataka da se rezultati procjene zrelosti djece koriste u planiranju odgojno - obrazovnog rada, istražili smo i na koji način se primjenjuju za praćenje napretka učenika u toku razredne nastave.

„Vodi se evidencija pojedinačno za svako dijete. Kroz evidenciju se prate njegove promjene u ponašanju, zapisuje se opisno ocjenjivanje, kontinuirano se prati i bilježi djetetov rad tokom nastavnih i vannastavnih aktivnosti, odnosno evidentira se sve što je vezano za dijete i njegovo djelovanje. Generalno djeca nisu zrela za postojeći plan i program, jer nije prilagođen njihovim potrebama. Smatram da djeca treba da krenu sa 6 ili 7 godina u školu, zbog toga što su u prvom razredu uvedena četiri časa što predstavlja opterećenje za dijete od 5 godina. Zatim njegova koncentracija i pažnja nisu dovoljno razvijene kako bi bio aktivan na nastavi i spreman za nove zadatke i izazove. Rezultate procjene zrelosti djeteta koristitimo za praćenje njihovog individualnog napretka kako bi na taj način uvidjeli da li dijete pokazuje napredak u odnosu na početnu fazu. Svako dijete je jedinka, te kao takva proces se treba prilagoditi njegovim individualnim sposobnostima. Ako dijete posjeduje neku sposobnost za nešto, u tom pogledu ga treba motivirati, angažirati i truditi se da ostvari što bolji uspjeh“ (Učiteljica osnovne škole „Kovačići“).

Evidencija djetetovih sposobnosti, ponašanja, te sve ono što je ključno za dijete se bilježi, svaka promjena koja se primjeti kod djeteta se posebno evidentira, te na taj način ostvaruje potpuniji uvid u djetetov razvoj i napredovanje. Iz razgovora sa učiteljicom škole doznajem da je mišljenja da djeca nisu zrela za postojeći plan i program, jer nije prilagođen njihovim potrebama, što je važan pokazatelj da se po tom pitanju nešto uradi i da se proces procjene zrelosti modifikuje u skladu sa savremenim tokovima. Ističe kako se rezultati procjene koriste za praćenje individualnog napretka djeteta, te na taj način se ostvaruje mogućnost da se dijete dodatno motivira za ono za što se ustanovi da pokazuje interesovanje na određenom području.

S obzirom da smo ispitali postupk procjene zrelosti djeteta za polazak u školu, te sve tokove procesa, neophodno je modificirati cjelokupan proces, te ga unaprijediti sa savremenim tokovima koji odgovaraju sadašnjem načinu života. Trebaju se mijenjati određeni segmenti procesa procjene i prilagođavati djetetovim karakteristikama kako bi se moglo razvijati i napredovati u potpunosti, počevši od same pripreme djeteta za procjenjivanje, organizacije procesa, pripreme testova, te samog testiranja djetetove zrelosti. Međutim, naglašavamo da su ovi rezultati ilustrativnog karaktera i kao takvi daju nam samo smjernice.

Na osnovu ovoga zaključujem da razvoj djeteta od samog početka treba da prati roditelj, predškolske ustanove, a na kraju i sama škola, jer kontinuiranom radom sa njim se postiže napredak i uspjeh. Proces procjene zrelosti je prvi korak od kojeg zavisi dalji postupak sa djecom, te iz tog razloga treba da bude mjerodavan, kvalitetno proveden, te težiti njegovom kontinuirano unapređivanju i poboljšanju.

Nakon procjenjenog stepena zrelosti slijedi praćenje napretka razvoja djeteta. Taj proces treba biti kontinuiran, jer u suprotnom nema nikakvog efekta. Ukoliko se samo procijeni stepen zrelosti i ne prati napredak djeteta, sposobnosti djeteta neće dosegnuti zadovoljavajući nivo u oblastima koje su značajne za njegovo dalje napredovanje. Istražili smo mišljenje pedagoga da li današnji testovi koji se koriste za procjenu djetetove zrelosti po svojoj strukturi odgovaraju djeci. Mišljenje pedagoga jeste da testovi za procjenjivanje zrelosti po svojoj strukturi ne odgovaraju djeci koja se testiraju, te ih je potrebno modificirati u odnosu na savremene tokove. Ukoliko se javi dilema na procjenjenu zrelost pedagog ističe da se onda konsultuje sa učiteljicama i roditeljima, te zajednički pokušavaju otkloniti nastalu dilemu i doći do konačnog rješenja problema. Mišljenje učiteljica je da se rijetko dešava da postoji nesuglasje između dobivenih rezultata procjene zrelosti djeteta i školskog postignuća djece.

Učiteljica ističe da se dobiveni rezultati procjene zrelosti djeteta koriste u odgojno – obrazovnom radu, vodi se evidencija za svako dijete, te se na taj način prati njegov napredak na svim oblastima važnim za dalje napredovanje. Mišljenje pedagoga jeste da se u procjenjivanju zrelosti djeteta za polazak u školu trebaju unaprijediti prvenstveno testove, postojeći nisu prilagođeni karakteristikama djece, kao takvi nisu validni pokazatelji njegove zrelosti, te ih je neophodno modificirati.

S obzirom da smo ispitali postupk procjene zrelosti djeteta za polazak u školu, te sve tokove procesa, neophodno je modificirati cjelokupan proces, te ga unaprijediti sa savremenim tokovima koji odgovaraju sadašnjem načinu života. Trebaju se mijenjati određeni segmenti procesa procjene i prilagođavati djetetovim karakteristikama kako bi se moglo razvijati i napredovati u potpunosti, počevši od same pripreme djeteta za procjenjivanje, organizacije procesa, pripreme testova, te samog testiranja djetetove zrelosti. Medutim, naglašavamo da su ovi rezultati ilustrativnog karaktera i kao takvi daju nam samo smjernice.

Na osnovu ovoga zaključujem da razvoj djeteta od samog početka treba da prati roditelj, predškolske ustanove, a na kraju i sama škola, jer kontinuiranom radom sa njim se postiže napredak i uspjeh. Proces procjene zrelosti je prvi korak od kojeg zavisi dalji postupak sa djecom, te iz tog razloga treba da bude mjerodavan, kvalitetno proveden, te težiti njegovom kontinuiramo unapređivanju i poboljšanju.

9. Zaključak

Upis djeteta u osnovnu školu je obaveza svakog roditelja. Roditelji su dužni i obavezni da djecu upisuju u školu. Da bi dijete moglo pohađati prvi razred osnovne škole potrebno je da bude zrelo, odnosno da posjeduje određeni stupanj zrelosti koji je neophodan za polazak u školu. Dijete se upisuje u skladu sa zakonom. U sklopu zakonske regulative postoje članovi koji detaljno opisuju šta je to zakonom predviđeno, te propisani zakon predstavlja općevažeci dokument na nivou jedne države. Osnovno obrazovanje u Bosni i Hercegovini je obavezno za svu djecu. U Zakonu o osnovnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini (2004) se ističe da će svako dijete biti obavezno pohađati osnovnu školu do navršениh 15 godina života.

Svrha rada je bila da se ispita na koji način se realizira postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi. Korištene su deskriptivna metoda i metoda teorijske analize.

Prije upisa u osnovnu školu obavezno je utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta. Psihofizičko stanje djeteta utvrđuje komisija koju čine stručni tim u sastavu liječnik, psiholog ili pedagog, defektolog i učitelj. Zakon o osnovnom obrazovanju (2004) u Članu 48. govori o dužnostima škole koje treba ispuniti. Naime kada se završi upis djece u redovnu osnovnu školu potrebno je da škola dostavi izvještaj o upisu osnivaču, Ministarstvu i općini na čijem području se nalazi u određenom vremenskom periodu, te se toga strogo treba pridržavati.

Kroz rad su navedeni aspekti zrelosti djeteta, od kojih se fizički, emocionalni, socijalni i intelektualni smatraju ključnim za procjenu i kojim se ispituju segmenti djetetova rasta, razvoja i napredovanja važnih za polazak u školu. Svaki od tih aspekata omogućava da se dijete brže snalazi u novim situacijama i na taj način lakše prihvata i ispunjava obaveze koje mu se nameću.

S obzirom da smo ispitali postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu, te sve tokove procesa, neophodno je modificirati cjelokupan proces, te ga unaprijediti sa savremenim tokovima koji odgovaraju sadašnjem načinu života. Trebaju se mijenjati određeni segmenti procesa procjene i prilagođavati djetetovim karakteristikama kako bi se moglo razvijati i napredovati u potpunosti, počevši od same pripreme djeteta za procjenjivanje, organizacije procesa, pripreme testova, te samog testiranja djetetove zrelosti.

Uz određenu analizu rada zaključujemo i ističemo da je rad predstavio rezultate koji mogu doprinijeti planiranju procesa procjene zrelosti djece za polazak u osnovnu školu. Rezultate koje smo dobili su ilustrativnog karaktera, te kao takvi nam daju smjernice za buduća istraživanja. Shodno tome, javila su se određena promišljanja za dalja istraživanja. Neke od preporuka za buduća istraživanja su:

- Modifikacija i unapređivanje testova procjene zrelosti djeteta u skladu sa savremenim tokovima,
- Aktivno uključivanje roditelja u planiranju i provođenju postupka procjene zrelosti djeteta.

10. Prilozi

PRILOG 1: Protokol intervjua

Naslov: Iskustva u procjeni zrelosti djece za polazak u školu u školskoj praksi

Mjesto:

Ispitivač: Medina Halilović

Datum:

Vrijeme:

Oblast	Pitanja	Trajanje
Uvodni dio	Svrha rada jeste ispitati na koji način se odvija postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi.	5 minuta
Priprema za postupak procjene zrelosti djeteta za polazak u školu u školskoj praksi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Da li i na koji način škola organizira pripreme za procjenu zrelosti djece za polazak u osnovnu školu? 2. Da li u procesu procjene zrelosti djeteta za polazak u osnovnu školu učestvuje stručni tim u sastavu: pedagog, psiholog, liječnik, defektolog, socijalni radnik? 3. Koja je Vaša uloga kao školskog pedagoga u procjeni zrelosti djece za polazak u osnovnu školu? 	10 minuta
Procjena zrelosti djeteta za polazak u školu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koji se testovi najčešće koriste za procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu? 2. Koji aspekti zrelosti se ispituju u testovima? 3. Na koji način se aspekti zrelosti ispituju u testovima? 4. Kojem aspektu zrelosti se pridaje najviše značaja? 5. Da li tokom testiranja istovremeno testirate dvoje ili više djece i na koji način to obavljate? 6. Da li su roditelji prisutni u prostoriji u kojoj testirate dijete? Ako jesu, zašto? 	20 minuta
Procjena i praćenje napretka razvoja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Smatrate li da sadašnji testovi za procjenu, po svojoj strukturi odgovaraju djeci koja se testiraju ili ih je potrebno prilagoditi? 2. Ukoliko niste sigurni da je procjenjena zrelost djeteta mjerodavna, da li istu ponavljate i na koji način se to vrši? 3. Koji su najčešći problemi na koje nailazite tokom procjene zrelosti djeteta? 4. Šta bi, po Vašem mišljenju, olakšalo procjenjivanje zrelosti djeteta za polazak u školu? 	10 minuta
Završni dio	Povratna informacija, komentari, sugestije, zahvale	5 minuta

PRILOG 2: Upitnik za procjenu zrelosti za upis u prvi razred (korišten za analizu)
Izvor: Priručnik za upis djece u prvi razred, Oštarčević, 2008.

<p>UPUTE ZA PROVEDBU UPITNIKA ZA PROCJENU ZRELOSTI ZA UPIS U PRVI RAZRED</p>

UPUTE: Ispitivač se predstavlja djetetu i postavlja pitanja kojima želi uspostaviti komunikaciju i dobiti osnovne podatke.

I.	<p>OPĆI PODACI KOJE DIJETE ZNA O SEBI</p> <p>Kako se zoveš ? Koliko imaš godina? Gdje stanuješ? Kako se zove grad, mjesto u kojem živiš ? Tko još osim tebe živi u tvojoj kući? Jesi li išao u vrtić, malu školu?</p>	0	1	2		
-----------	--	---	---	---	--	--

Vrjednovanje: 2 boda - odgovoreno na sva pitanja
1 bod - odgovoreno na 3-4 pitanja

II.	<p>PROCJENA SNALAŽENJA U VREMENU I KOMUNIKACIJI</p> <p>Ispričaj što radiš od jutra do večeri. Kako pozdravljaš ljude koje sretnoš tijekom dana? Što kažemo kad nešto tražimo, dobijemo ?</p>	0	1	2		
------------	---	---	---	---	--	--

UPUTE:

Ispitivač provjerava djetetovu snalaženje u vremenskoj orijentaciji i osnove uljudne komunikacije

Vrjednovanje: 2 boda - imenovanje jutra, podneva i večeri, poznavanje pozdrava i pojmova molim i hvala

1 bod - djelomično imenovanje dijelova dana, djelomično poznavanje pozdrava i pojmova molim i hvala

III.	OPAŽANJE PREDMETA I VIZUALNO PAMĆENJE					
	U kutiju stavimo 6 poznatih predmeta i pokažemo ih djetetu na nekoliko sekundi. Dijete pogleda predmete bez imenovanja, zatvorimo kutiju i tražimo od njega da imenuje predmete.	0	1	2		

UPUTE:

Ispitivač ima pripremljenu zatvorenu kutiju s predmetima iz djetetova bliskog okruženja, npr.: lopticu, šiljilo, olovku, ključ, gumicu i autić. Djetetu se pokažu predmeti uz napomenu da ih što više pokuša zapamtiti. Nakon šest sekundi predmeti se maknu iz djetetova vidokruga i traži se njihovo imenovanje.

Vrjednovanje: 2 boda - imenovanje svih 6 predmeta
1 bod - imenovanje 3 – 5 predmeta

IV.	SPOSOBNOST UOPĆAVANJA I LOGIČKOG ZAKLJUČIVA NJA					
	Djetetu se pokazuju slike, a ono treba skupno imenovati ono što vidi (voće, povrće, životinje)	0	1	2		
	Djetetu se daju dijelovi slike, koju mora sastaviti u smislenu cjelinu (kuća, cvijet)	0		2		

UPUTE:

Ispitivač pokazuje slike voća, povrća i životinja i traži skupni naziv za svaku skupinu elemenata.

Vrjednovanje: 2 boda - imenovanje skupnih naziva za sve tri skupine
1 bod - djelomično imenovanje skupnih naziva

Djetetu se prikaže jedna slika (po izboru) u cjelini, a zatim mu se daju četiri dijela iste slike i traži da ih sastavi u smislenu cjelinu

2 boda - uspješno sastavljena slika
0 bodova - neuspješno riješen zadatak

	GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ					
V.	Prepoznavanje slova	0	1	2		
	Analiza	0		2		
	Sinteza	0		2		
	Čitanje	0	1	2		
	Govor	0		2		

UPUTE:

Ako je dijete savladalo tehniku čitanja, nema potrebe ispitivanja prepoznavanja slova, analize i sinteze.

Vrjednovanje prepoznavanja slova: 2 boda - poznavanje svih slova abecede

1 bod - djelomično poznavanje slova

Vrjednovanje analize (ponudi se analiza riječi od 3- 4 glasa) :

2 boda - razvijena analiza

0 bodova - nerazvijena analiza

Vrjednovanje sinteze (ponudi se sinteza riječi od 3- 4 glasa) :

2 boda - razvijena sinteza

0 bodova - nerazvijena sinteza

Vrjednovanje čitanja:

2 boda – usvojio tehniku čitanja

1 bod - čita slovkajući ili slijevajući

Vrjednovanje govora:

2 boda – razvijen govor

0 bodova - uočene teškoće

(u rubriku NAPOMENA upisati: uputiti na obradu)

	MATEMATIČKO PREDZNAJJE					
VI.	Brojenje od 1 do 10	0	1	2		
	Čitanje brojeva do 10	0		2		
	Pridruživanje broja količini elemenata danog skupa	0		2		
	Određivanje odnosa među predmetima (veće, manje, jednako)	0	1	2		

UPUTE:

Vrjednovanje brojenja: 2 boda - uspješno brojenje do 10
0 bodova - neuspješno brojanje

Vrjednovanje čitanja brojeva : 2 boda - poznavanje svih brojeva
1 bod - djelomično poznavanje brojeva

Vrjednovanje pridruživanja broja količini elemenata danog skupa:
2 boda – uspješno pridruživanje
0 bodova - neuspješno pridruživanje

Vrjednovanje određivanja odnosa među predmetima (veće, manje, jednako)
2 boda – uspješno određivanje odnosa
1 bod - djelomično određivanje odnosa

VII.	IMENOVANJE BOJA					
	Imenovanje osnovnih boja	0	1	2		

UPUTE:

Ispitivač traži od djeteta prepoznavanje četiri osnovne boje (crvena, žuta, plava i zelena)

Vrjednovanje: 2 boda - imenuje sve osnovne boje
1 bod - djelomično prepoznavanje boja

VIII	UOČAVANJE SLIČNOSTI I RAZLIKA					
	Tražimo od djeteta da uoči što je slično, a što različito na tri primjera (geometrijski lik, slova, brojevi).	0	1	2		

UPUTE:

Prikaz lika iz crtanog filma može se koristiti za objašnjenje zadatka.

Ispitivač traži da dijete uoči sličnost ponuđenog elemenata s lijeve strane s ponuđenim elementima s desne strane.

Ispitivač traži da dijete uoči jedan element koji se razlikuje od ostala tri u istom redu.

Vrjednovanje: 2 boda - dijete uočava sličnosti i razlike
1 bod - djelomično rješava zadatak

IX.	GRAFOMOTORNI RAZVOJ					
	Dijete na posebno pripremljenom papiru preslikava zadane elemente.	0	1	2		

UPUTE:

Ispitivač ponudi djetetu preslikavanje elemenata: trokut, krug, pravokutnik, linija

Vrjednovanje: 2 boda – dijete uspješno preslikava sva četiri elementa
1 bod - djelomično rješava zadatak

X.	PROSTORNA ORIJENTACIJA					
	Osnovna orijentacija u prostoru i na vlastitom tijelu	0	1	2		
	Dominantna ruka	L	D	A		

UPUTE:

Ispitivač na osnovu ponuđenih slika provjeri osnovnu prostornu orijentaciju (gore, dolje, lijevo, desno, unutar, izvan), a dodatnim uputama provjeri djetetovu orijentaciju na svom tijelu (npr. zažmiri na desno oko, dodirni lijevo uho)

Vrjednovanje: 2 boda – dijete se uspješno snalazi u prostornoj orijentaciji
1 bod - djelomično rješava zadatak

Ispitivač zaokruži slovo koje označava dominantu ruku:

L – lijeva,
D – desna,
A – korištenje obje ruke(ambidekster)

PRILOG 3: Upitnik za procjenu zrelosti za upis u prvi razred (korišten za analizu)

Izvor: Priručnik za upis djece u prvi razred, Oštarčević, 2008.

**UPITNIK ZA PROCJENU ZRELOSTI ZA UPIS
U PRVI RAZRED**

OSNOVNA ŠKOLA: _____ Datum ispitivanja: _____

Ime i prezime djeteta: _____

UPITNIK ZA PROCJENU ZRELOSTI ZA UPIS U PRVI RAZRED

Br.	PODRUČJE PROCJENE	BODOVI			UKUPNO	NAPOMENA
1.	OPĆI PODACI KOJE DIJETE ZNA O SEBI					
	Kako se zoveš?					
	Koliko godina imaš?	0	1	2		
	Gdje stanuješ?					
	Kako se zove grad, mjesto u kojem živiš?					
Jesi li išao/la u vrtić, malu školu?						

2.	PROCJENA SNALAŽENJA U VREMENU I KOMUNIKACIJI					
	Ispričaj što radiš od jutra do večeri.					
	Kako pozdravljaš ljude koje sretnes tijekom dana ?	0	1	2		
Što kažemo kad nešto tražimo, dobijemo?						

3.	OPAŽANJE PREDMETA I VIZUALNO PAMĆENJE					
	U kutiju stavimo 6 poznatih predmeta i pokažemo ih djetetu na nekoliko sekundi. Dijete pogleda predmete bez imenovanja, zatvorimo kutiju i tražimo od njega da imenuje predmete.	0	1	2		

4.	SPOSOBNOST UOPĆAVANJA I LOGIČKOG ZAKLJUČIVANJA					
	Djetetu se pokazuju slike, a ono treba skupno imenovati ono što vidi (voće, povrće, životinje). Djetetu se daju dijelovi slike, koju mora sastaviti u sislenu cjelinu (kuća, cvijet)	0	1	2		
		0		2		

5.	GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ					
	Prepoznavanje slova	0	1	2		
	Analiza	0		2		
	Sinteza	0	1	2		
	Čitanje	0		2		
	Govor	0		2		

6.	MATEMATIČKO PREDZNAJANJE					
	Brojenje od 1 do 10	0		2		
	Čitanje brojeva do 10	0	1	2		
	Pridruživanje broja količini elemenata danog skupa	0		2		
	Određivanje odnosa među predmetima (veće, manje, jednako)	0	1	2		

7.	IMENOVANJE BOJA					
	Imenovanje osnovnih boja	0	1	2		

8.	UOČAVANJE SLIČNOSTI I RAZLIKA					
	Tražimo od djeteta da uoči što je slično, a što različito na primjeru likova, slova i brojeva.	0	1	2		

9.	GRAFOMOTORNI RAZVOJ					
	Dijete na posebno pripremljenom papiru preslikava zadane elemente.	0	1	2		

10.	PROSTORNA ORIJENTACIJA					
	Osnovna orijentacija u prostoru i na vlastitom tijelu	0	1	2		
	Dominantna ruka	L	D	A		

Djetetovo ponašanje tijekom ispitivanja:

1. izrazito suradnički raspoloženo
2. dobro surađuje
3. surađuje uz poticaj
4. ne slijedi upute
5. odbija suradnju
6. _____

DODATNA ZAPAZANJA :

UKUPNO POSTIGNUTIH BODOVA / MOGUĆI BROJ BODOVA : / 36

ISPITIVAČ: _____

11. Literatura

1. Adler, A. (1989). Psihologija djeteta: odabrana djela. Novi Sad: Matica srpska.
2. Berk L.(2008). Psihologija cjeloživotnog razvoja. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Bracken B.A.(2004). The psychoeducational assessment of preschool children. New Jersey: Third edition Lawrence Erlbaum Associates.
4. Bratanić, M. (1993). Mikropedagogija: interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja. Zagreb: Školska knjiga.
5. Brkić, M., Kundačina, M. (2003). Statistika u istraživanju i obrazovanju. Mostar-Sarajevo: Jela educa.
6. Brković, A. (2000). Razvojna psihologija. Užice.
7. Cohen, M. M. (2007). Metode istraživanja u obrazovanju. Zagreb: Naklada Slap.
8. Čehić E. (1997). Indikatori zrelosti djece za polazak u školu. Sarajevo: Psihoteka.
9. Čehić, E. (1989). Indikatori zrelosti djece za polazak u školu: procjena ličnosti djeteta pred polazak u školu. Sarajevo.
10. Čehić, E. (1990). Koje je zanimanje za mene: model profesionalne orijentacije u funkciji izbora zanimanja. Beograd.
11. Čehić, I. (2012). Pedagoški problemi procjenjivanja zrelosti djece za polazak u osnovnu školu – neobjavljena doktorska disertacija. Univerzitet u Sarajevu: Filozofski fakultet.
12. Eko, U. (2000). Kako se piše diplomski rad. Beograd: Narodna knjiga Alfa.
13. Enciklopedijski rječnik pedagogije (1963). Zagreb: Matica Hrvatske.
14. Fajgelj, S. (2007). Metode istraživanja ponašanja. Beograd: Centar za primijenjenu psihologiju.
15. Furlan I. (1991). Čovjekov psihički razvoj. Zagreb: Školska knjiga.
16. Halmi, A. (1999). Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima. Zagreb: Alinea.
17. Hitrec, G. (1991). Kako pripremati dijete za školu. Zagreb: Školska knjiga.
18. Hrasnica, N., at al. (2005). Bosansko-Engleski pojmovnik za edukatore. Sarajevo: Connectum.
19. Hrnjica, S. (1982). Zrelost ličnosti: pokušaj teorijskog određenja i empirijske procjene. Beograd.

20. Jurić, V. (1977). Metodika rada školskog pedagoga. Zagreb: Pedagoško književni zbor.
21. Jurić, V. (1979). Metoda razgovora u nastavi. Zagreb: PKZ.
22. Kamenov, E. (1999). Predškolska pedagogija, knjiga druga. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
23. Kiryacou, C. (1995). Temeljna nastavna umijeća. Zagreb: Educa.
24. Manojlović, A., Mladenović, U. (2001). Psihologija predškolskog djeteta. Beograd: Centar za primjenjenu psihologiju.
25. Milat, J. (2005). Osnove metodologije istraživanja. Zagreb: Školska knjiga.
26. Muminović, H. (2013). Osnovi didaktike. Sarajevo: DES doo.
27. Mušanović, M., Staničić, S., Jurić, V., Vrgoč, H. (2002). Razvojna pedagoška djelatnost : Konceptija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i sporta RH i Prosvjetno vijeće.
28. Mužić, V. (1999). Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja. Zagreb: EDUCA.
29. Oštarčević, J. (2008). Priručnik za upis u prvi razred. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
30. Pedagoška enciklopedija 2 (1989). Zagreb: Matica Hrvatske.
31. Pehar, L. (2007). Psihološke posljedice reforme osnovne škole. Sarajevo: Filozofski fakultet.
32. Petz, B. (1997). Osnovne statističke metode za nematematičare. Jastrebarsko: Naklada Slap.
33. Pribele-Hodap, S. (2005). Psihofizička zrelost za školu; (<http://www.roda.hr/article/read/psihofizickazrelost-za-skolu>, pristupljeno 21.03.2017.)
34. Prodanović, i dr. (1975). Istraživanje u nastavi. Novi Sad: NIŠP OBZOR.
35. Rosić, V. (1991). Odgajatelj i odgojni rad. Rijeka: Zajednica domova učenika Jugoslavije.
36. Slatina, M. (2005). Od individue do ličnosti: uvođenje u teoriju konfluentnog obrazovanja. Zenica: Dom štampe.
37. Slatina, M., (1998). Nastavni metoda. Sarajevo: Filozofski fakultet.
38. Smiljanić Č.V.i Toličić I.(1976). Dečja psihologija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

39. Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi. Zagreb: Tehnička knjiga.
40. Stevanovic, M. (1998). Didaktika. Tuzla: RIS.
41. Šimleša, P. (1971). Pedagogija. Zagreb: Pedagoško – književni zbor.
42. Vukasović, A. (1999). Pedagogija. Zagreb: Hrvatski katolički zbor.
43. Zakon o osnovnom obrazovanju, (2004). "Službene novine Kantona Sarajevo", (<http://www.osmmdsa.edu.ba/images/pravilnik/zakon%201004.pdf> pristupljeno 15.02.2017.)
44. Zrili, S. (2012). Uloga pedagoga u integriranom odgoju i obrazovanju. Sveučilište u Zadru: Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja.
45. Zvonarević M. (1989). Socijalna psihologija. Zagreb: Školska knjiga.